

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΤΟΣ Ζ' • ΤΕΥΧΟΣ 66 • ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1984 • ΑΔΑΡ Α' 5744

ששם עלו שבטים שבטיה ליהודות לשם ה'

«Ἐκεῖ ἀνεβαίνουσιν αἱ φυλαὶ, αἱ φυλαὶ τοῦ Κυρίου... διά νά δοξολογήσωσι τό δνομα τοῦ Κυρίου».

(Ψαλ. 122:4)

ΟΙ ΠΙΣΤΟΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΙΟΥΔΑΪΣΜΟΥ

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ άρχιζει ή δημοσίευση (σέ δύο συνέχειες) τής περισπώδαστης μελέτης του Άγγλικανού 'Επισκόπου τού Μπιρμιγχαμ Αιδ. Η. Montefiore, μέ τίτλο «Η Χριστιανική Εκκλησία καί οι 'Εβραιοι».

ΜΕ ΒΑΘΕΙΑ ΓΝΩΣΗ τῶν θρησκευτικῶν κειμένων τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, μὲ ἀντικειμενικὴ ἀντιμετώπιση τῶν ιστορικῶν δεδομένων τῶν αἰώνων ποι πέρασαν, μὲ θέληση νά ἀπονείμει «τά τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι, καὶ μὲ ἔδραιωμένη τήν πεποίθηση δτί οἱ δύο θρησκείες (Χριστιανισμός καὶ Ἰουδαϊσμός) πρέπει καὶ μποροῦν νά συνεργασθοῦν γιά τή σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου, δτί Επίσκοπος τοῦ Μπιρμιγχαμ ἐπιχειρεῖ μία συνθετική τομῆ στίς σχέσεις τῶν δύο θρησκειῶν. Καὶ ίσως δι Αιδ. Montefiore είναι ἀπό τούς ποι ἀρμόδιους γιά μία τέτοια θεμελιακή ἐργασία δεδομένου δτί ὑπῆρξε 'Εβραιος πού προσεχώρησε στὸ Χριστιανισμό κι ἐτοι γνωρίζει ἀπό μέσα καὶ τίς δύο συγγενικές θρησκείες.

ΕΧΟΥΜΕ ΠΟΛΛΕΣ ΦΟΡΕΣ τονίσει στίς στήλες αὐτοῦ τοῦ περιοδικοῦ δτί ἀποτελεῖ πίστη μας δτί οἱ δύο μονοθεϊστικές θρησκείες, δι Ιουδαϊσμός καὶ δι Χριστιανισμός, πού ἀποτελοῦν δι μία συνέχεια τῆς ἀλλῆς, ἔχουν μέσα τους τό σπέρμα τῆς συνεργασίας. "Αν κατορθώσουν οι ἐκφραστές τῶν δύο αὐτῶν θρησκειῶν νά ἀποβάλουν παλιές προκαταλήψεις, ἔχθρότητες, πράσαλείψεις, λάθη κ.λπ., δη μέ καλή πίστη καὶ πρόθεση βροῦν ἐκεῖνα τά σημεῖα πού ἐνώνουν (κι δχι ἐκεῖνα πού

χωρίζουν), τότε θά δοῦν πόσο κοντά βρίσκονται, πόσο δι συνεργασία είναι δυνατή καὶ γιά διλους ὀφέλιμη.

ΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΟΤΙ Η ΟΔΟΣ πού προτείνουμε δέν είναι εύκολη. Γνωρίζουμε ὅτι ξεπερνᾶ τά δρια τῆς Ελλάδος καὶ φτάνει σ' ἐκεῖνα τῆς παγκοσμιότητος. Δέν τρέφουμε αὐτά πάτες δτί ἐμεῖς οι μικροί κι ἄσημοι μποροῦμε νά ἐπιβάλουμε λύσεις, νά καθορίσουμε πορείες. Ξέρουμε ποιές είναι οι δυνατότητές μας. Κι ἀκριβώς σ' αὐτές τίς δυνατότητες ἀπευθύνομασθε.

ΕΙΝΑΙ ΔΗΛΑΔΗ ΣΤΟ ΧΕΡΙ-ΜΑΣ τῶν ἀπλῶν ἀνθρώπων - πιστῶν τῶν δύο θρησκειῶν νά κοιταχθοῦμε στά μάτια ἐντιμα. Είναι στό χέρι μας νά καταδικάσουμε μέ τή στάση μας τή μισαλλοδοξία τά λάθη τοῦ παρελθόντος. Είναι στό χέρι μας, διατηρώντας δι καθένας τήν πίστη στή θρησκεία του καὶ τίς ἀλήθειες τῆς, νά δεχθοῦμε καὶ νά τιμήσουμε καὶ τή θρησκεία τοῦ ὅλου.

ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΠΑΡΑΔΕΧΘΟΥΜΕ δτί αὐτή δι εὐλογήνην, δπως πιστεύουμε, ἀπό τό Θεό προσεγγίστη έχει ἀρχίσει στή βάση. Μακριά ἀπό ἄκαρπους δογματισμούς, ἀρνητικούς χαρακτηρισμούς καὶ στείρους διαχωρισμούς, οι πιστοί τῶν δύο θρησκειῶν ρίχνουν, σέ παγκόσμια κλίμακα, τά τείχη πού τούς χώριζαν. Καὶ βαδίζουν δλο καὶ περισσότερο, στήν κοινή διδο τῆς σωτηρίας, πρός τόν Πατέρα Δημιουργό.

ΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ ΤΕΥΧΟΣ τοῦ περιοδικοῦ ΧΡΟΝΙΚΑ θά κυκλοφορήσει διπλό (Μαρτίου κι Ἀπριλίου 1984) στίς 15 Ἀπριλίου καὶ θά είναι ἀφιερωμένο στό Όλοκλαυτωμα τοῦ Ελληνικού 'Εβραισμου.

Εἰκόνα τοῦ ἔξωφύλλου: 'Η Ἱερουσαλήμ ἡ πόλις στήναντήσεως τῶν πιστῶν τριῶν θρησκειῶν.

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ

Τό 'Ολοκαύτωμα καί ή Χριστιανική 'Εκκλησία

Η σημερινή διάλεξη, μέθεμα ή 'Εκκλησία καί οι 'Εβραιοί, λαμβάνει χώρα στό ίδιο οίκημα όπου διοργανώνεται ή ανατριχιαστική 'Εκθεση Φωτογραφιῶν τοῦ "Αουσβίτς. Ή έκθεση αὐτή είναι άπό τή φύση της μελαγχολική. "Οταν πέρυσι στό Μπίρμιγχαμ είδα μερικά άπό τά έκθεματά της, αύτά δέν είχαν χάσει τίποτε άπό τή φρίκη που μοῦ προκάλεσαν τά ίδια τά γεγονότα, παρόλον ὅτι αναφέρονται σέ συμβάντα πού ξελαβαν χώρα έδω καί σαράντα περίπου χρόνια. Τουναντίον, μέθεκαν νά συνειδητοποίησαν τήν τραγωδία έννος λαοῦ, πού δέν μπορεῖ νά έκφρασθεῖ μέσα άπό φράσεις, δύπως: «ή έξοντωση έξει έκατομμυρίων 'Εβραίων». Τά βασανιστήρια ήταν θάνατος τοῦ κάθε 'Εβραίου δέν πολλαπλασιάζονται ούτε μειώνονται έπειδη ύπηρξαν άλλα πέντε έκατομμύρια έννιακοσίες έννενήντα έννια χιλιάδες άτομα, πού συμμερίσθηκαν, μαζί του ή μαζί της, τήν ίδια φοβερή μοίρα.

Βέβαια, στήν παγκόσμια ιστορία ύπηρξαν πολλές άλλες μαζικές σφαγές. Λέγεται ὅτι, δταν δο Scipio Aemilianus κατέστρεψε τήν Καρχηδόνα, τό 146 π.Χ., τουλάχιστο μισό έκατομμύριο Καρχηδόνιοι έδοντάθηκαν, δρισμένοι δέ κάηκαν ζωντανοί. "Οταν δο Τζένκις Χάν καί οι Μογγόλοι του έπεπεσαν μετά μανίας στήν πόλη Herat, τόν δέκατο τρίτο αιώνα, οί Ιστορίκοι μᾶς άναφερουν δι έναμισυ έκατομμύριο καί πλέον άτομα, κατακρεουργήθηκαν καί θανατώθηκαν. "Όλα αὐτά ζωμας, διαφέρουν ποιοτικά άπό τό 'Ολοκαύτωμα. Οι πρώτες, διαπράχθηκαν κατά τή διάρκεια μαχών, ένω τό 'Ολοκαύτωμα ήταν ένας έν ψυχρώ προγραμματισμός δραγανώθηκε με μεθοδικότητα καί άποτέλεσε μιά συστηματική προπτάθεια γενοκτονίας. Δέν ύπαρχει τοι παρόμοιο στήν ιστορία τοῦ πλανήτη. Είναι δέ άβασταχτη ή διαπίστωση ὅτι, ή σφαγή αὐτή ήταν γνωστή κατά τή διάρκεια τοῦ πολέμου τόσο στό δικό μας Φόρειν "Οφφις δσο καί στό Στέιτ Ντηπάρτμεντ, καί δτι ύπηρξε μιά πολιτική άπόφαση νά έπιτραπει αύτό τό φοβερό στρατόπεδο τοῦ θανάτου.¹

"Η έκθεση τοῦ "Αουσβίτς λαμβάνει χώρα σέ μιά Χριστιανική 'Εκκλησία. Είναι δυνατόν νά ύπαρχει κάποια σχέση άναμεσα σ' αὐτή τή δαιμονισμένη δσκηση φυλε-

τικοῦ μίσους καί τής Χριστιανικής 'Έκκλησίας, πού βασίζεται στό νόμο τής άγάπης; Θά ήταν, βέβαια, μεγάλο λάθος νά δούμε τό 'Ολοκαύτωμα, τήν «τελική λύση τοῦ 'Εβραϊκού λαοῦ», σάν εύθυνη τής Χριστιανικής 'Έκκλησίας. 'Από τήν άλλη μεριά, θά ήταν άδύνατο νά πραγματοποιηθεῖ τό 'Ολοκαύτωμα δάν δέν ύπηρχε ή θεολογική σκέψη τής Χριστιανοσύνης γιά τούς 'Εβραίους καί ού έξωστρακισμός τους, άπό Εύρωπαίους Χριστιανούς. "Όπως θά δούμε, τό 'Ολοκαύτωμα, καί τό μίσος τών Ναζί κατά τών 'Εβραίων, πού τό δημιούργησε, ύπηρξαν τό άποτέλεσμα μιᾶς άκρατης κοσμικοποιησεως τής άρχαιτερής Χριστιανικής σκέψεως καί πρακτικής. Παραθέτω έδω ένα άποστασμα άπό τόν Jules Isaac, τόν διακεριμένο Γάλλο Ιστορικό, ή ζωή τοῦ δροίου άπλωνται άπό τήν ύπόθεση Ντρέϋφους, μέχρι καί τή Ναζιστική σφαγή. Γράφει:

«Ἐπειτα άπό βαθύτατη Ιστορική δρευνα λέγω καί ύποστριζώ δτι, ή μοίρα τοῦ 'Ισραήλ δέν προσέλαβε έναν άληθινά άπανθρωπο χαρακτήρα, παρά μόνο δπό τόν τέταρτο Χριστιανικό αιώνα, μέ τήν έμφανιση τής Χριστιανικής Αύτοκρατορίας. Λέγω καί ύποστριζω δτι, ή μοίρα τοῦ 'Ισραήλ παρουσίασθε τρομακτική ύποτροπή στή Χριστιανική Εύρωπη, άπό τόν ένδεκατο αιώνα δταν, μέ τήν πρώτη Σταυροφορία, άρχισε ή έποχη πού θα μπορούσε νά άποκληθεῖ ήώς ή περιόδος τής Κυρίαρχης Χριστιανοσύνης. Λέγω καί ύποστριζω δτι, ή θανατόφόρος ρατσισμός τής έποχής μας, καίτοι ούσιαστικά άντι-Χριστιανικός, άναπτυχθήκε έπι Χριστιανού έδαφούς, καί δτι θέρισε, προσεχτικά, τήν κληρονομιά, τήν τόσο άμφιλεγόμενη κληρονομιά, τού Χριστιανισμού»².

Η θέσις τής 'Ορθόδοξης καί τής Προτεσταντικής 'Εκκλησίας άπεναντι στό 'Ολοκαύτωμα

Tά φοβερά γεγονότα τοῦ 'Ολοκαυτώματος έπεφεραν στής Χριστιανικές 'Εκκλησίες έναν νέο τρόπο σκέψεως γιά τούς 'Εβραίους. Γιά παράδειγμα, τό Παγκόσμιο Συμβούλιο 'Εκκλησιῶν κατά τήν έναρκτήριο σύνοδο τοῦ 'Αμστερνταμ, πέντε χρόνια μετά τό τέλος τοῦ τελευταίου Μεγάλου Πολέμου, άσχολήθηκε μέ μιά έκθεση γιά τήν Χριστιανική άντιμετώπιση τών 'Εβραίων. Στήν έκθεση τονίζεται δτι, «κανένας λαός, στόν ένα Θεϊκό κόσμο, δέν ύπεφερε τόσο πικρά άπο

τήν ἀνθρώπινη ἀταξία, δσο δ 'Ἐβραικός λαός'.³ Η Ἑκκλησία σημειώνει την θεση σημαντική στήν αντιμετώπιση του θέματος της, ἐνδιαφερομένη, πρωτίστως, γιά τις ἀποστολικές θέσεις της 'Ἐκκλησίας ἀπέναντι στούς 'Ἐβραιούς. «Οι 'Ἐκκλησίες μας', τονίζεται στην Ἑκκλησία ση, «πρέπει να μελετήσουν τή δυνατότητα ἀπόστολης πρός τούς 'Ἐβραιούς, σάν ἐννα φυσιολογικό ἔργο τοῦ ἐνοριακοῦ τοιις ἔργου».⁴ Δέν ύπάρχει πρόσκληση πρόσδικη τήν 'Ἐκκλησία νά μετανοήσει γιά τή προτέρα στάση της ἀπέναντι στόν 'Ἐβραικό λαό. Ακόμα καί μά πρόσφατη Ἑκδοση ἀκόλουθει στό ίδιο πνεῦμα. Το 1982 ἐκδόθηκαν, ἐπειτα ἀπό πρόταση τοῦ 'Ὑπερπόντιου Συμβουλίου τῆς Σκωτικῆς 'Ἐκκλησίας, οι ἐργασίες ἐνόρια συμποσίου μέθ θέμα: «Η Μαρτυρία τῶν 'Ἐβραίων γιά τόν Θεό».

Στό πόρισμα τοῦ συμποσίου ἀπορρίπτεται ἡ ὅποια-
δήποτε σχέση μεταξύ Ἐκκλησίας καὶ Ὀλοκαυτώμα-
τος: «Ἡ καθ' οἰνὸν δήποτε τρόπο ταύτισις τῶν ἀνομολό-
γητῶν θηριωδῶν του Ὀλοκαυτώματος μὲ τὴν Χριστο-
νικὴν Πίστην, ἀποτελεῖ ὑπέρμετρη διόγκωση εὐπίστιας».⁵
Μᾶς λέγεται, ἐπίσης, ὅτι θά πρέπει νά ύπαρξει μιὰ «ελ-
δικὴ διακήρυξη του Εὐαγγελίου πρός τὸν Ἐβραίο».

«Δέν ύπάρχει, βέβαια, καμιά δικαιολογία γιά νά προσπερνάμε τους 'Εβραιους. Κάτι παρόμοιο θά ίσοδυνα μούσε, δηπως έχουμε άναφέρει, «μέ άντισημιτισμό της χειρίστη; μορφής».»⁶ Ή Προτεσταντική καί ή 'Ορθόδοξη Έκκλησία ποτέ δέν άποδέχθηκαν όποιαδήποτε εύθυνη γιά τό 'Ολοκαύτωμα. Τό Παγκόσμιο Συμβούλιο 'Εκκλησιών, μέ δήλωσή του κατά τή Γενική Συνδιάσκεψη της ΟΥΝΕΣΚΟ Δελχί το 1961, διακήρυξε: «Καλούμε δελέσσεις 'Έκκλησίες πού άντιπροσωπεύουμε, νά άποκηρύξουν τόν άντισημιτισμό, άνεξαρτήτως τής πηγής προέλευσεώς του».»⁷ Δέν γίνεται καμιά νύξις δτι ή καταγωγή του άντισημιτισμού μπορεί, τουλάχιστον έν μέρει, νόσοφειλεται στήν 'Έκκλησία.

‘Η θέση της Καθολικής Εκκλησίας γιά τό ‘Ολοκαύτωμα

Ουτε ή θέση της Ρωμαιοκαθολικής 'Εκκλησίας είναι καλύτερη. 'Η Διακήρυξη έπι τῶν Σχέσεων τῆς 'Εκκλησίας μέ τίς μή Χριστιανικές Θρησκείες είναι ἔνα ἀπό τά ἔγγραφα τῆς Δευτέρας Συνδούου τοῦ Βατικανοῦ. 'Από πολλές ἀπόψεις παραληλίζεται μὲ τῇ δῆλωση τοῦ Π.Σ.Ε. τοῦ 1961: κανένα ἀπό αὐτά τά ἔγγραφα δέν περιέχει τό θεολογικό πλατώσιμας πράγματι ἰκανοποιητικής θεολογικής ἀντιμετώπισεως τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ, οὕτε καί ἔξεδόθησαν χωρίς δυσκολίες. (Λέγεται, πώς σέ κάποια στιγμή φάνηκε ὅτι ἡ δῆλωση τοῦ Βατικανοῦ γιά τούς 'Ἐβραιούς θά περιορίζεται σέ μια καί μόνο πρόταση!). Σέ κανένα ἀπό τά ἔγγραφα αὐτά δέν περιέχεται κάποια ἰκανοποιητική ἀπολογία τῆς 'Εκκλησίας πρός τὸν 'Ἐβραϊκό λαό. Τό ἔγγραφο τοῦ Βατικανοῦ περιέχει τά παρακάτω, ἀναφορικά μέ τὸν ἀντισημιτισμό:⁸

“Η Έκκλησία, έν γνώσει τῆς κοινῆς πατρογονικῆς κληρονομιάς της μέ τούς Ἐβραίους καὶ ἐμφορούμενη ἀπό τὴν πνευματική ἀγάπη τοῦ Ἑναγγελοῦ καὶ δχι ἀπό πολιτικούς ὑπολογισμούς, ἀποκρούει τὸ μίσος, τούς διωμούς καὶ τίς ἐκφράσεις ἀντισημιτισμοῦ, δποτεδήποτε καὶ ὀπθενδήποτε προσεχομένων».

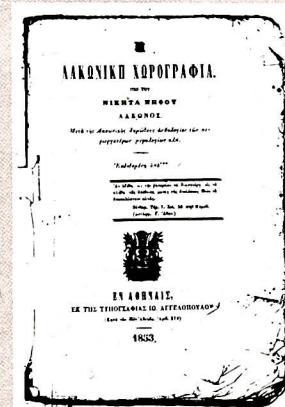
Τό "όποτεδήποτε καὶ ὅποθενδήποτε προερχομένων", θά μποροῦσε, βέβαια, νά συμπεριλάβει καὶ τήν Ἐκκλησία, ἀλλά εἶναι τόσο ἀδριστό. Όσο ἀδριστή είναι

καὶ ἡ φράση τοῦ Π.Σ.Ε., «ἀνεξαρτήτως τῆς πηγῆς προελεύσεως του». Οὔτε, ἔχει μεταβληθεῖ πολύ ἡ Ρωμαιοκαθολικὴ ἀπόψη ἀπό τὴν ἐποχὴ τῆς Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ. 'Ο σημερινός Πάπας 'Ιωάννης-Παύλος Β', μιλώντας στίς 6 Μαρτίου 1983 πρός τὴν 'Ἐπιτροπή γιά τίς Διαθρησκευτικές Σχέσεις μὲ τὸν 'Ιουδαϊσμό, εἶπε:

«Οι σχέσεις άναμεσα στίς δύο καινότητες έχουν σημα-
δευτεί από τίς παρανοήσεις καί τίς δυσαρέσκειες πού δ-
λοι γνωρίζουμε. Κι άν από τήν ήμέρα τού διαχρισμού ύ-
πηρξαν παρανοήσεις, σφάλματα καί, δυντας, άδικηματα,
σήμερα είναι καθήκον μας νά τα παραμερίσουμε μέ τήν
κατανόηση, τήν ειρήνην καί τόν άμοιβαίο σεβασμό».⁹

Κανένας δέν θά ήθελε νά διαφωνήσει μέ τά παραπάνω συναισθήματα. 'Αλλά γιατί «άνν'; Γιατί δχι «έπειδηρ'; Είναι δυνατόν νά υπάρξει ειρήνη καί άμοιβαίσ σεβασμός, χωρίς μιά σαφή παραδοχή προγενεστέρων «σφαλμάτων», δηντώ, καί «άδικημάτων», άπο μέρους της Χριστιανικής 'Εκκλησίας;

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗ ΛΑΚΩΝΙΑ

‘Από τό παλιό βιβλίο ταῦ Νικήτα Νήφου - Λάκωνος “Λακωνική Χορογραφία” (ἐν Ἀθήναις ἐκ τῆς Τυπογραφίας Ἰω. Ἀγγελόπουλου, 1853), σελίδα 6, παραλαμβάνουμε τά ἔξης:

卷之六

Πεντέτοντα περιττά.

አንተር ሆኑን አጋጣሪ ጽሑፍለዎች የ እንተርስ ፊርማዎች

¶ Η Εκκλησία της Αγίας Τριάδος επέβαλε στην Κύπρο την απόφαση να διατηρηθεί η παραδοσιακή γλώσσα της Κύπρου.

ପ୍ରକାଶରେ ଦେଖିଲୁଣ୍ଡା ହାତର ଦେଇଲା ପ୍ରକାଶରେ
ଆଜିର ଶିଖିଲା ମୁହଁମିଳି କିମ୍ବା କିମ୍ବା କିମ୍ବା

Αυτος αν δεν επιρρογνανε την παν εγω χαίρενται
Και τοι την επιρρογνανε την παν εγω χαίρενται

Μετὰ τὴν θεραπείαν του ἐμεινεν ἔτος ὅλον εἰς τὸ φρεσύριον τοῦ Ναυπλίου. ἀλλ' ἄδηλον τὸ ἔτον ἦτοι μετέγενετο

¶ H မြတ်သွေးမှု အိမ် အိမ်ချောင်း မြတ်သွေးမှု

Καὶ πέντε μάρτυρες ἀπέδοθεν ἔλεον μὲ τησαμών

’Αστοῦ δὲ ἵατονύθηται τὸν πόλεαν τὴν πόλιν τοῦτον

“Еще не один год я живу в этом городе, и я не могу забыть

Ενα χρονον εκπαιδεύεται για την αυγήν το απτέρων.

Οι σχέσεις άνάμεσα στήν Χριστιανική 'Εκκλησία και τούς 'Εβραιούς

Αν θέλουμε νά δούμε τίς σχέσεις άνάμεσα στήν 'Εκκλησία και τούς 'Εβραιούς, πρέπει νά ξεκινήσουμε άπό τήν άρχη, μέ τα κείμενα τής Καινῆς Διαθήκης. 'Η έντυπωσιακή ίστορία τής Χριστιανικής στάσεως άπέναντι στούς 'Εβραιούς, δέν θά μπορούσε νά ξελιχθεί παρά μόνο μέ βάση κάποια έρεύσματα στίς "Άγιες Γραφές καί, συνεπώς, πρός αὐτές θά στραφῶ τώρα. Στό χρόνο πού μᾶς άπομένει, μπορούμε νά ξετάσουμε μερικές μόνο παραγράφους τού Εύαγγελίου τού 'Αγ. Ματθαίου, τών 'Επιστολών τού 'Αγ. Παύλου και τού Εύαγγελίου τού 'Αγ. Ιωάννη.

Τό κατά Ματθαίο Εύαγγέλιο και οι 'Εβραιοί

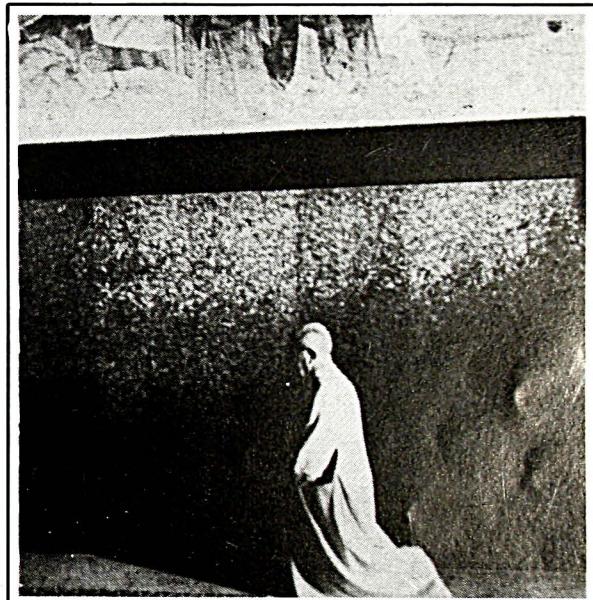
Πρώτα, λοιπόν, τό Εύαγγέλιο τού 'Αγ. Ματθαίου. Τό Εύαγγέλιο αύτό είναι γνωστό σάν τό πλέον 'Εβραιϊκό τών Εύαγγελίων: όμως, άπό δρισμένες άποψεις, είναι καί τό πλέον άντιεβραιϊκό. Κεντρικό θέμα τού κατά Ματθαίον Εύαγγελίου είναι ότι δι Μεσσίας προαναγγέλλεται στίς Γραφές. Βλέπουμε τοῦτο στήν καταχώρηση τών παραπομπών τής Γραφῆς στήν άρχη τού κειμένου, άναφορικά μέ τή γέννηση τού 'Ιησού καί, πού συνεχίζεται σ' δλο τό υπόλοιπο Εύαγγέλιο. «Οὕτω ἐπληρώθη τό ὅρθεν ύπό τού προφήτου» — είναι μιά συνήθης φράση.

'Η μεγάλη διαίρεση μεταξύ Συναγωγής καί 'Εκκλησίας διφείλετο στό δτι, ή μέν Συναγωγή πίστευε πώς δι Μεσσίας πρόκειται νά έλθει, ή δέ 'Εκκλησία γνώριζε τήν έλευση τού Μεσσία στό πρόσωπο τού 'Ιησού Χριστού. 'Η 'Εκκλησία άπεδειξε τοῦτο μέσα άπό τίς Γραφές, πού έμεις άποκαλούμε Παλαιά Διαθήκη. 'Η 'Εκκλησία κατενόησε τήν όρθη σημασία τών Γραφῶν αύτῶν, ένω οι ιερεῖς τού Ναού καί οι διδάσκαλοι τών 'Εβραιϊκῶν σχολείων ποτέ δέν τίς κατενόησαν ή δέν μπρεσαν νά άναγνωρίσουν τά κραταιά έργα τού Θεοῦ. Αύτοί υπήρξαν οι κληρονόμοι τής άποστασίας τού 'Ισραήλ, πού κάποιας έναντιώθηκαν στό 'Αγιον Πνεύμα καί έφόνε' ισαν τούς προφήτες, καί πού έπρόκειτο νά δλοκληρώσουν τήν κληρονομιά τής άποστασίας τους σκοτώνοντας τόν ίδιο τόν Μεσσία. Γιά τοῦτο αύτοί είναι «δηγοί τυφλοί καί υποκριτές», καί δλοι θσοι άκολουθούν τήν άδον τους θά πέσουν μέσα στό λάκκο, ώς «τυφλοί άκολουθούντες τυφλούν». 'Ακόμη κι ἀν δι Θεός τούς έστελνε κάποιον άναστημένο άπό τούς νεκρούς γιά νά τούς προειδοποίησει γιά τό τί τούς προσμένει, αύτοί δέν θά τόν πίστευαν, διότι, παρόλον θτι έχουν τόν Μωϋσή καί τούς προφήτες, δέν θά τούς είσακούσουν.

Λογική σύνεπεια τής παραπάνω τοποθετήσεως είναι οι βαρύτατες έκφράσεις πού συναντώνται στό Εύαγγέλιο τού 'Αγ. Ματθαίου. Στήν δίκη τού 'Ιησού οι 'Εβραιοί κραυγάζουν: «Τό αίμα Αύτοῦ ἄς είναι ἐφ' ήμᾶς, καί ἐπί τά τέκνα ήμῶν». Είναι ἀλήθεια θτι τό παραπάνω είπωθηκε άπό δρισμένους 'Εβραιούς, σέ κάποιο συγκεκριμένο χώρο καί σέ συγκεκριμένο χρόνο, καί πώς δέν σημαίνει θτι άλοκληρο τό 'Εβραιϊκό γένος, τό παρόν καί τό μελλοντικό, πρέπει νά κατηγορηθεί γιά τή σταύρωση τού 'Ιησού. Δέν προκαλεῖ, όμως, καθόλου έκπληξη τό γεγονός θτι οι λέξεις αύτές έκλιθησαν σάν μιά κατηγορηματική καταδίκη τού 'Εβραιϊκού λαοῦ καί, σάν τέτοια, έκλαμβάνεται άπό πολλούς σημερινούς Χριστιανούς άναγνώστες τού Εύαγγελίου.

Στό κεφ. 23 τού Εύαγγελίου τού 'Αγ. Ματθαίου ύπάρχει μιά παράγραφος, στήν όποια τού 'Ιησούς έπιπλήται τούς Φαρισαίους. 'Η παράγραφος αύτή είναι σέ πολύ

πιό έντονο ύφος άπό τίς άντιστοιχες παραγράφους στόν Μάρκο καί τόν Λουκά. Τά λόγια πού έκφράζονται γιά τούς Φαρισαίους είναι τελείως άδικα γιά τήν τάξη τών Φαρισαίων σάν σύνολο, οι διποίοι ύπηρξαν άπό τά πλέον εύαλοθατά, άπό θρησκευτική ἀποψη, άτομα τών ήμερων τους. 'Αναμφίβολα δι Ιησούς, μέ τήν άλανθαστη καί διεισδυτική άναλυση τής καρδιᾶς τών άνθρωπων, είπε μερικά συνταραχτικά έναντίον δρισμένων Φαρισαίων. Δέν ύπάρχει, έπίσης, άμφιβολία θτι δι Αγ. Ματθαίος διηγύρυνε τούς λόγους αύτούς, συμπεριλαμβάνοντας, συλλογικά, δλους τούς Φαρισαίους. Δέν προκαλεῖ, όμως, έντυπωση πού η 'Εκκλησία διαβάζει αύτούς τούς λόγους σάν μιά ώμη καταδίκη τής Ιουδαϊκής διδασκαλίας; Γιά παράδειγμα τά λόγια:

Χριστιανός μοναχός σέ ώρα προσευχής σέ έκκλησία τής Ιερουσαλήμ.

«Ούαί εἰς ἑσᾶς Γραμματεῖς καί Φαρισαῖοι, διότι οίκοδομεῖτε τούς τάφους τών προφήτων καί στολίζετε τά μνημεία τών δικαίων, καί λέγετε: 'Ἐάν ήμεθα ἐν ταῖς ήμέραις τών πατέρων ήμῶν, δέν ήθελομεν είσθαι συγκοινωνοί αύτῶν ἐν τῷ αἴματι τών προφήτων.

»Ωστε μαρτυρείτε εἰς έαυτούς δτι είσθε υἱοί τών φονευσάντων τούς προφήτας. 'Ἄναπληρώσατε καί σεῖς τό μέτρον τών πατέρων σας.

»Οφεις, ύποκριταί, πώς θέλετε φύγει άπό τής καταδίκης τής γεέννης;

»Διά τοῦτο, ίδου, έγώ άποστέλλω πρός ἑσᾶς προφήτας καί σοφούς καί γραμματεῖς, καί ἐξ αύτῶν θέλετε θανατώσει καί σταυρώσει, καί ἐξ αύτῶν θέλετε μαστίγωσει ἐν ταῖς συναγωγαῖς σας καί διώξει άπό πόλεων εἰς πόλιν, διά νά έλθῃ ἐφ' ύμᾶς πᾶν αἷμα δίκαιον ἔκχυσμενον ἐπί τῆς γῆς...

»Ιδού, ἀφίνεται εἰς ἑσᾶς ό οίκος σας δρημος.

Είναι εύκολο, μετά τήν άναγνωση αύτής τής παραγράφου, νά πιστέψουμε δτι άλοκληρος δι Εβραιϊκός λαός συμπεριλήφθη σ' αύτή τήν καταδίκη, καί δτι άλοκληρος δι Εβραιϊσμός εύθυνετο γιά τό θάνατο τού 'Ιησού καί, συνεπώς, δτι δλοι οι 'Εβραιοί άποδοκιμάζονται καί κατηγορούνται. Κατά τήν γνώμη μου, σ' αύτές καί σέ άλλες παραγράφους έπικρατεῖ μιά άτμοσφαιρα μί-

σους, καί έδω είναι άκριβώς, στήν καρδιά καί στό κέντρο τῶν γραφῶν τῆς Καινῆς Διαθήκης, πού βρίσκουμε τίς ἀρχές τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, πού τόσο ἐντονος ὑπῆρξε μέσα στήν Ἐκκλησία.

Δέν πιστεύω ότι οἱ Ἐβραῖοι ὑπῆρξαν ἅμωμοι. Τό βιβλίο τῶν Πράξεων· μᾶς μιλάει γιά τὸ μαρτύριο τοῦ Στεφάνου, ὅτι ὁ θάνατος τοῦ Ἰακώβου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἰωάννου, ἐπιδοκιμάσθηκε ἀπό τούς Ἐβραίους καί ὅτι, ἀργότερα, ὁ Ἰακώβος, ἀδελφός τοῦ Κυρίου, ἐπίσης μαρτύρησε. Οἱ Ἐβραῖοι συμπειρέλαβαν μεταξύ τῶν Δεκαοκτώ Προσευχῶν μιά δεκάτη ἐννάτη πού κατηρράτο τούς Μινίμ — δηλαδὴ τοὺς αἰρετικούς — πού, βέβαια, ἀναφέρεται στούς Χριστιανούς. Τοῦτο ἔγινε, μᾶλλον, γιά νά παρεμποδιστοῦν οἱ Ἐβραιο-Χριστιανοὶ νά διδάσκουν στίς Ἐβραϊκές συναγάγες, ὅπως, διαφορετικά, θά είχαν τό δικαίωμα νά πράξουν. Οἱ Ἐβραῖοι δέν ἡσαν ἄγιοι καί δέν προκαλεῖ ἐντύπωση τό γεγονός ὅτι, ἀντέδρασαν μέ κάποια δύντητα σ' αὐτό πού, ἀλλωστε, δέν ἀποτελοῦνται παρά μιά δηλητηριώδη καί σκληρή ἐπίθεση ἐναντίον τους. Ἐξάλλου, δέν γνωρίζουμε ποῦ γράφηκε τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἀγ. Ματθαίου, ἀν καί μποροῦμε νά τό ὑποθέσουμε. Δέν γνωρίζουμε μέχρι ποίου βαθμοῦ είναι ἀντιπροσωπευτικό τῆς Ἐκκλησίας γιά τήν ὅποια ἐγράφη, ἡ τίς συγκεκριμένες ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα, ὁ ὅποιος θά πρέπει νά ἦταν ἔνας προσήλυτος Ἐβραίος Φαρισαῖος. Τίποτε ἀπ' αὐτά τά πράγματα δέν γνωρίζουμε. Αὐτά ύπαγονται στή σφαίρα τῆς «ὑψηλῆς κριτικῆς». Οἱ ἀπλοὶ ἀνθρώποι, ὅμως, πού διαβάζουν τό Εὐαγγέλιο τοῦ Ἀγ. Ματθαίου, ἀποκομίζουν μιά βασική ἰδέα: οἱ Ἐβραῖοι σκότωσαν τόν Μεσσία ἀπό μίσος καί, ώς ἐκ τούτου, ὑποφέρουν ἀπό τίς συνέπειες· ὅτι, οἱ Ἐβραῖοι δέν πρέπει νά τούς ἔμπιστεύονται.

Οἱ Ἐπιστολές τοῦ Παύλου καί οἱ Ἐβραῖοι

Ας γυρίσουμε τώρα στόν Ἀπόστολο Ἀγ. Παῦλο. Ἡ δική του ἀντίληψη είναι τελείως πιό σοφιστική. Κατ' αὐτόν, τόσο ὁ Ἐβραῖος ὅσο καί ὁ Ἐθνικός ύπόκεινται, ἔξισον, στήν κρίση τοῦ Θεοῦ. «Διότι προεξέλεγχαμεν τούδαιοις τε καὶ Ἐθνικούς ὅτι είναι πάντες ύπό ἀμάρτιαν». Παρόλα αὐτά οἱ Ἐβραῖοι ύπόκεινται μᾶλλον σέ περισσότερες κατηγορίες, διότι ἔχαιραν εὐεργετημάτων πού δέν ἴσχουν γιά τούς Ἐθνικούς. «Πρός τί ύπερτερεῖ ὁ τούδαιος; ή ποία ἡ ὠφέλεια ἐκ τῆς περιτομῆς; Πολλάκις· διότι είς αὐτούς παρεδόθησαν αἱ προφητεῖαι τοῦ Θεοῦ». Σέ ἀλλο σημείο μιλάει περί τῶν Ἐβραίων «τῶν ὅποιων είναι ἡ υιοθεσία, καί ἡ δόξα, καί αἱ διαθῆκαι, καί ἡ νομοθεσία, καί ἡ λατρεία

ΧΡΟΝΙΚΑ ΤΩΝ ΙΒΡΟΝΩΝ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2 — 104 39, 'Αθήνα
'Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τό νόμο
Ο Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ. 'Ιωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελή 2 — τηλ.: 88.39.951

Τά ένυπόγραφα ἄρθρα ἐκφράζουν
τίς ἀπόψεις τοῦ συγγραφέα τους

ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΔΩΡΕΑΝ

'Ο τότε Πρόεδρος τοῦ Κράτους τοῦ Ἰσραήλ κ. Σαζάρ συνομιλεῖ μέ εκπροσώπους τῶν θρησκειῶν πού ἐκπροσωποῦνται στήν Ιερουσαλήμ.

καί αἱ ἐπαγγελίαι», καί μιλάει περί τῶν Θεϊκῶν δώρων ὅτι είναι ἀμετάκλητα — ἀπαδ καί ἀδόθησαν δέν μποροῦν νά ἀφαιρεθοῦν. Συνεπῶς, οἱ Παῦλος τρέφει μιά πολὺ ύψηλή ἰδέα γιά τόν Ἐβραϊσμό στήν ύπηρεσία τοῦ Θεοῦ.

Πράγματι, τόσο μεγάλη ἰδέα είχε δην Παῦλος γιά τούς Ἐβραίους, ὥστε ύποχρεώθηκε νά ἔξι γήσει τήν ἀπό μέρους τους ἀπόρριψη τοῦ Ἰησοῦ μέσω ποικίλων συλλογισμῶν. «Ἐνας ἀπό αὐτούς είναι ἡ δοξασία τῶν Ὑπολοιπῶν. Ο Ἰδιος θέτει τό ἐρώτημα: «Μήπως ἀπέρριψεν δι Θεός τόν λαὸν αὐτοῦ?». Καὶ ἀπαντᾷ: «Μή γένοιτο». «Ἐπὶ τοῦ παρόντος καιροῦ», γράφει παρακάτω, «ἀπένειμε κατάλοιπον τι κατ' ἐκλογήν χάριτος». Συνεπῶς, ἐνῶ ἀποδέχεται δέν δι Ισραήλ, συλλογικά, δέν κατόρθωσε νά κατακτήσει αὐτό πού δι Θεός τόν προσόριζε, δι Θεός ἔξελεξε μερικούς γιά νά τό κατακτήσουν, ἐνῶ οἱ λοιποί τούφλωθηκαν. Οι τυφλωμένοι, παρακαλῶ, νά προσέξετε: δέν μποροῦσαν νά δοῦν. 'Η ἐκφρασθήσαται αὐτή ἀποτελεῖ μιά συχνά ἐπαναλαμβανόμενη ἐπιώδη στήν Καινή Διαθήκη, ἰδιαίτερα στήν παραπομπή ἀπό τόν Ἰσραήλ, ἀναφορικά μέ τήν παραβολή τοῦ σπάρου. 'Ο Θεός τύφλωσε τόν Ἰσραήλ, συλλογικά ἔνα ύπόλειμμα αὐτοῦ, ὅμως, πού πιστεύει σ' αὐτόν, ἀποτελεῖ τή δικαίωση τοῦ Θεϊκοῦ σχεδίου νά ἀποκαλυφθεῖ στόν Ἰσραήλ. Αὐτός είναι ἔνας τρόπος, μέσω τοῦ ὅποιου δην Παῦλος ἐπιζήτα νά ικανοποιήσει τόν ἑαυτό του, διως, πιστεύω, σήμερα, οἱ σχετικά ὀλίγοι Ἐβραῖοι Χριστιανοὶ δικαιολογοῦν, κατά κάποιον τρόπο, τά Θεϊκά σχέδια γιά τήν διλότητα τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Δέν βρίσκω αὐτή τή μέθοδο πολύ ικανοποιητική! Οὔτε βρίσκω πολύ ικανοποιητική τήν ἀποψή τοῦ Παύλου δέν ἔνα ἀτομο δέν είναι 'ιουδαῖος ἔξαιτίας κάποιων ἐξωτερικῶν σημείων, ἀλλά ἔξαιτίας ἐσωτερικῶν ἀντιλήψεων, «ἡ περιτομή τοῦ ὅποιου είναι τής καρδίας, κατά πνεύμα, ούχι κατά γράμμα, τοῦ ὅποιου δην πράξεις είναι ούχι ἔξι ἀνθρώπων, ἀλλά ἐκ τοῦ Θεοῦ».

"Ετσι λοιπόν, γιά τόν Παῦλο δην Ἐβραῖος πού δέν είναι ἐσωτερικῶν Ἐβραῖος, είναι πραγματικό τέκνο τοῦ Ἀβράμ, καί σάν τόν Ἀβραάμ, δικαιώνεται διά τής πίστε-

ως — πού στήν περίπτωση τοῦ Χριστιανοῦ, εἶναι πίστη στήν ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Οὔτε αὐτή, ὅμως, εἶναι πολὺ λικανοποιητική ἔξηγηση. Οἱ Ἐβραῖοι κατάγονται ἀπό τὸν Ἀβραάμ, εἶναι ἀτομα ἀποδεδειγμένα, καταγόμενα ἀπό Ἐβραίους γονεῖς· ἡ ἀποψη μᾶς παρόμοιας πνευματικοποιήσεως τοῦ Ἐβραϊσμοῦ δὲν βρίσκει πουθενά ἀλλοῦ ὑποστήριξη στήν Καινὴ ἡ τήν Παλαιά Διαθήκη.

Ο Παῦλος ἐπανέρχεται στήν ίδεα τῆς τυφλώσεως τοῦ Ἰσραὴλ ὅταν μιλάει περὶ τοῦ δένδρου ἐλιᾶς πού ἐμβολιάσθηκε ἀπό τὴν ἀγριελαία τῶν Ἐθνικῶν Χριστιανῶν. «Τύφλωσις κατά μέρος ἔγινεν εἰς τὸν Ἰσραὴλ», λέγει. Μιλάει γιά τούς Ἐβραίους ὅτι «κατά μὲν τὸ Εὐαγγέλιον εἶναι ἔχθροι διά σᾶς». Θά πρέπει ὅμως νά προσθέσουμε ὅτι ὁ Παῦλος ἔχει ἔνα δοξασμένο ὄραμα γιά τὸ μέλλον. Βλέπει τὴν τύφλωση τοῦ Ἰσραὴλ, σάν μια εὐκαιρία γιά τή συνάθροιση τῶν Ἐθνικῶν καί πιστεύει ὅτι στὸ τέλος τοῦ χρόνου οἱ κλάδοι τῆς παλιᾶς ἐλιᾶς θά ἐπανέλθουν στὸν κορμὸν τοῦ δένδρου, καὶ ὅλος ὁ Ἰσραὴλ θά λυτρωθεῖ. Αὐτή εἶναι μιὰ τελείων πιο σοφιστική ἐπιχειρηματολογία καί, δυντως, πιο σοφιστική ἀπό ὃσο μοῦ ἐπέτρεψε ὁ χρόνος ν' ἀποδείξω τοῦ καθόσον δέν ἀναφέρθηκα καθόλου στὸν τρόπο μέ τὸν ὅποιο δὲ Παῦλος ἀναπτύσσει τίς ίδεες του ἀναφορικά μέ τὸ νόμο, τὴν ἀμαρτία καί τὴ σάρκα. «Ἡ γενικὴ ἐντύπωση, ὅμως, τῶν γραπτῶν του γιά ἔκεινους ποὺ διαβάζουν τῇ Βίβλῳ εἶναι δτι, δὲ Παῦλος προσβλέπει, μέ τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, δτι ὅλοι οἱ Ἐβραῖοι θά καταστοῦν Χριστιανοί ἀναγνωρίζει δέ δτι μέχρι τότε, μόνο κάποιο ὑπόλειμμα, μόνο ὄλγιος Ἐβραίους Χριστιανούς μποροῦμε νά προσμένουμε, οἱ δέ ἀλλοι εἶναι τυφλωμένοι καί καταδικασμένοι ἀπό τὸ Θεό — καί ποιοι είμαστε μεῖς γιά νά ἐπικρίνουμε τὸν τρόπο μέ τὸν δποιο δὲ Θεός συμπεριφέρεται στὸ λαό του;

Ο Εὐαγγελιστής Ιωάννης καί οι Ἐβραῖοι

Στή συνέχεια θά στραφῶ στὸ Εὐαγγέλιο τοῦ Ἀγ. Ιωάννην. Συχνά σ' αὐτό τὸ Εὐαγγέλιο ὁ Ἰησοῦς φιλονικεῖ με τούς Ἐβραίους. Οἱ μελετητές διαφωνοῦν μεταξύ τους ἀναφορικά μέ τὸ ποιο ἀκριβῶς ἐννοοῦνται. Ὁρισμένοι ὑποστηρίζουν δτι οἱ Ἐβραῖοι ἀφοροῦν συγκεκριμένους ἀνταγωνιστές, τούς ὅποιους δὲ Ἰησοῦς συνάντησε κατά τὴ διάρκεια τῆς ἀποστολῆς του. «Ἀλλοι, ὑποστηρίζουν δτι η φράση «οἱ Ιουδαῖοι» ἀναφέρεται στούς Παλαιστινίους Ἐβραίους, σὲ ἀντιδιαστολή μέ τὴν πλειοψηφία τῶν Ἐβραίων πού δέν ζούσαν στήν «Αγία Γῆ, ἀλλά ἥσαν στή Διασπορά. «Ἀλλοι, πάλι, ὑποστηρίζουν δτι τά κείμενα αὐτά ἀντικατοπτρίζουν τή θέση τῆς Ἐκκλησίας ἀπέναντι στὸν Ἐβραϊκό λαό, κατά τὸ χρόνο καί στὸ χώρο πού γράφηκε αὐτό τὸ Εὐαγγέλιο. Γιά ἀλλούς, οἱ Ἐβραῖοι στὸ τέταρτο Εὐαγγέλιο ἀποτελοῦν ἔνα σύμβολο «τῆς θρησκευτικῆς ἀπόστασίας», εἴτε αὐτή ἀφορεῖ τὴν Ἐκκλησία, εἴτε τή Συναγωγή ἡ ὅπου δήποτε ἀλλοῦ. «Ἐδῶ, δέν ἀναφέρομαι σὲ προβλήματα πού ἀπορρέουν ἀπό τὸ χώρο τῆς «ὑψηλῆς κριτικῆς». Απλῶς, θέτω τό πρόβλημα τῆς ἐπιδράσεως αὐτῶν τῶν κειμένων τῆς Βίβλου ἐπί τοῦ μέσου ἀναγνώστη. Δεῖτε, γιά παράδειγμα μιά παράγραφο από τό κεφ. 8 τοῦ Ιωάννη:

«Ἀπεκρίθησαν καί εἶπον πρός αὐτόν: «ὅ πατήρ ἡμῶν εἶναι ὁ Ἀβραάμ». Λέγει πρός αὐτούς ὁ Ἰησοῦς: «ἔάν εἰσθε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ, τά ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ηθέλετε κάμνει. Τώρα δέ ζητεῖτε νά μέ θανατώσητε, δινθρωπονόστις σᾶς ἐλάλησα τήν ἀλήθειαν, πήν ὅποιαν ἥκουσα παρά τοῦ Θεοῦ: τούτο δὲ Ἀβραάμ δέν ἔκαμε. Σεῖς κάμνετε τά ἔργα τοῦ Πατρός σας». Εἶπον λοιπόν, πρός αὐτόν: «Ἡμεῖς δέν ἔγεννηθημεν ἐκ πορνείας· ἔνα Πατέρα ἔχομεν, τόν Θε-

όν». Εἶπε λοιπόν πρός αὐτούς δὲ Ἰησοῦς: «Ἔάν δὲ Θεός ήτο πατήρ σας, ηθέλετε ἀγαπά ἐμέ· διότι ἔγώ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐ-ξῆλθον, καί ἔρχομαι· ἐπειδή δέν ήλθον ἀπό ἐμαυτοῦ, ἀλλ' ἔκεινος με ἀπέστειλε. Διά τί δέν γνωρίζετε τήν λαλίαν μου; Διότι δέν δύνασθε νά δικούητε τόν λόγον μου. Σεῖς εἰσθε ἐκ πατρός διαβόλου, καί τάς ἐπιθυμίας τοῦ πατρός σας ηθέλετε νά πράττετε. Ἐκεῖνος ήτο δάτι ἀρχῆς ἀνθρωποτόνος, καί δέν μέλει ἐν τή ἀλήθεια, διότι ἀλήθεια δέν ὑπάρχει ἐν αὐτῷ. «Οταν λαλήῃ τό ψεύδος, ἔκ τῶν ίδων λαλεῖ· διότι εἶναι ψεύστης καί ὁ πατήρ αὐτοῦ τοῦ ψεύδους. «Ἐγώ δέ διότι λέγω τήν ἀλήθειαν, δέν με πιστεύετε».

Ο οιοσδήποτε ἀναγνώστης τῆς Ἀγίας Γραφῆς μπορεῖ νά μήν ἀναρωτηθεῖ περί τοῦ τί ἀκριβῶς ἐννοοῦσε ὁ συγγραφέας τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἀγ. Ιωάννη γράφοντας τά λόγια αὐτά γιά τούς Ἐβραίους. Μᾶλλον, θά ἀναρωτηθεῖ: τί σημαίνουν γιά μένα τά λόγια αὐτά; Βεβαίως, τίς περί Ἐβραίων ἀναφορές θά τίς ἐκλάβει ὡς ἀναφέρομενς στὸ σύνολο τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Δέν είναι καθόλου σωστό νά υποστηρίζουμε, δπως κάνει ὁ Ἐπίσκοπος Newbiggin¹⁰, ἐδῶ τήν ἀποψη περί «τῆς δημοκρατικῆς δυνάμεως τῆς θρησκείας». Ο μέσος ἀναγνώστης τοῦ Εὐαγγελίου θά ἐκλάβει τά λόγια πού φέρονται δτι προφέρθηκαν ἀπό τοῦ στόματος τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἐρμηνευτικά τῶν σχέσεων μεταξύ τῶν Ἐβραίων καί τοῦ Ἰησοῦ. Θά σκεψθεῖ: α) οἱ Ἐβραῖοι δέν είναι πραγματικά τέκνα τοῦ Ἀβραάμ· β) οἱ Ἐβραῖοι σχεδίασαν νά σκοτώσουν τόν Ἰησοῦ· γ) παραμένουν κουφοί στὸν λόγο τοῦ Θεοῦ· δ) ἀνήκουν στὸν Διάβολο· ε) οἱ Ἐβραῖοι είναι δολοφόνοι καί ψεύτες· ζ) σκόπιμα ἀπέρριψαν τόν Ἰησοῦ, διότι μήλησε τήν ἀλήθεια. Αὐτή ή παράγραφος, φρονῶ, ἀποτελεῖ τό ἀποκορύφωμα τοῦ σαφοῦς ἀντισημιτισμοῦ τῆς Καινῆς Διαθήκης.¹¹

Σχέσεις μεταξύ Εκκλησίας καί Συναγωγῆς

Πιστεύω, δτι τώρα πρέπει νά ἀποκαταστήσουμε τήν εἰκόνα, παρουσιάζοντας ἀκριβῶς αὐτό πού συνέβη κατά τήν περίοδο τῶν μεταγενεστέρων σχέσεων μεταξύ Εκκλησίας καί Ἐβραίων.

«Η κατάσταση τῶν σχέσεων μεταξύ Εκκλησίας καί Συναγωγῆς διαφοροποιήθηκαν περί τό 70 μ.Χ. Ο Εὐσέβιος μᾶς ἀναφέρει δτι ἡ πρώτη Χριστιανική κοινότητα διέφυγε ἀπό τήν Ιερουσαλήμ στήν Πέλλα πρίν ἀπό τήν ἀλώση τῆς πόλεως. «Ἐκτοτε, ἡ Εκκλησία ἀπομακρύνθηκε ἀπό τούς Ἐβραίους. Ἀρχικά, ἡ Εκκλησία ἀντλήσε τούς πειριστότερους ἀπό τούς προστηλύτους της, μεταξύ τῶν μελῶν τῶν Ἐβραϊκῶν κοινοτήτων, ίδιαίτερα στή Μικρά Ασία, ἀλλά τώρα κατέστη δλο καί πειριστότερο Ευθνική. Κάποια μορφή ἰουδαιο-Χριστιανισμοῦ πού δέν θεώρησε τόν έαυτό του ὡς μιά Νέα Συνθήκη, καταλύντας τήν Ιστορική συνθήκη τοῦ Ἀβραάμ καί τοῦ Μωϋσῆ, ἀλλά σάν ἔνα ἀναγεννητικό κίνημα μέσα στά πλαίσια τῆς Μιάς Συνθήκης, ἐμφανίσθηκε στά ἀρχικά στάδια. Πράγματι, ὑπάρχουν κάποιες ἐνδείξεις δτι αὐτή ήταν ἡ θέσις δρισμένων ιουδαιο-Χριστιανικῶν αἱρέσεων πού ἐμφανίσθηκαν πρό τοῦ 70 μ.Χ., τά πειριστότερα στοιχεία περί τῶν ὅποιων ἔχουν χαθεῖ καί μόνο κάποιες φευγαλέες ἀναφορές βρίσκουμε σήμερα διάσπαρτες.

«Ηταν ἡ πεποίθηση δτι ἔνα ἀτομο δέν ἀνήκε στόν ἀληθινό Λαό τοῦ Θεοῦ, ἐκτός δν ἀποδεχόταν δτι ἡ πίστη στόν Ἰησοῦ Χριστό ἀποτελοῦσε μιά νέα δοξασία πού κατέλυε τήν Παλιά Συνθήκη, πού; πράγματι, προκάλεσε τή διάσταση ἀνάμεσα στήν Εκκλησία καί τή Συναγωγή, συνεπικουρούμενη ἀπό τήν πολιτική κατασχύνη τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ στά πλαίσια τῆς Ρωμαϊκῆς Αὐτοκρατορίας, μετά τήν ἀνεπιτυχῆ ἐπανάσταση τοῦ 70 μ.Χ.

(Η συνέχεια σε ἐπόμενο φύλλο)

Ραββίνος έπιβλεπει τήν σπορά πατάτας στά Καρπάθια έλεγχοντας τό χώμα.

ROMAN VISHNIAC

16.000 φωτογραφίες, μιά μοναδική δύσο και πολύτιμη μαρτυρία γιά τόν «κόσμο πού χάθηκε», τή ζωή τών 'Εβραίων τήν 10ετία του '30 μπόρεσε νά διασώσει δ

Ρομάν Βίσνιακ, δταν τό 1940 μπόρεσε νά διαφύγει στίς 'Ην. Πολιτείες.

Ο ΚΟΣΜΟΣ ΠΟΥ ΧΑΘΗΚΕ

Εχουν περάσει 50 σχεδόν χρόνια από τότε πού ο Roman Vishniac διέσχισε τήν 'Ανατολική Εύρωπη μέ μιά φωτογραφική μηχανή, κάτω από τό παλτό του, δύογημένος από τήν άνάγκη νά διασώσει — έστω καιύπόδο μορφή φωτογραφών — έναν κόσμο πού ήταν βέβαιος δτι θά ξπαυε νά υπάρχει. «Είχα διαβάσει τόν "Άγωνα" και γνώριζα δτι δο Χίτλερ έννοούσε. αύτά πού είπε. "Ηξερα δτι είχε κάνει σκοπό τής ζωής του τήν έξοντωση τών 'Εβραίων», ξλεγει δ Vishniac.

Λίγοι συμπερίζονταν τήν πίστη του. 'Ηταν άδιανότο τό τότε, δπως, πράγματι, είναι και τώρα, δτι έκατομμύρια άνθρωποι θά παρέμεναν άδρανες ένδοσα άλλα έκατομμύρια άνθρωπων θά έθανατώνοτο συστηματικά. Οι ίδιοι οι 'Εβραϊοι, άρνηθηκαν νά τό πιστέψουν. Ούτε αισθάνονταν τήν άνάγκη νά ποζάρουν γιά νά φωτογραφηθούν. 'Εξάλλου, δ άνθρωπος μέ τή φωτογραφική μηχανή, ήταν ένας ένος στάχωριά τους, ή δέ Τορά άπαγόρευε κατά τρόπο σαφές τά θυμούματα και τίς εικόνες.

"Αν οι 'Εβραϊοι ήταν έπιφυλακτικοί άπεναντι στήν προσπάθεια τού Vishniac, οι Γερμανοί άντιθέτως, ήταν έχθρικοι Θεωρώντας τόν φωτογράφο σάν κατάσκοπο, σαμποτέρ ή κάτι χειρότερο, φυλάκισαν τόν δρ. Vishniac 11 φορές κατά τή διάρκεια τής έπιτάχρονης περιοδείας του, 3.500 μιλών, διά μέσου τής Πολωνίας, Ούκρανίας, Τσεχοσλοβακίας, Ρουμανίας, Ούγγαρίας, Λατβίας και Λιθουανίας.

Παρόλα αύτά δ Vishniac κατόρθωσε νά τραβήξει κάπου 16.000 φωτογραφίες. "Ένα τμήμα από τά άρνητικά, ραμμένα κάτω από τή φόδρα τού παλτού του, τά έφερε μαζί του στίς 'Ηνωμένες Πολιτείες τό 1940. "Άλλα άρνητικά χάθηκαν στό ύπόγειο τής οικίας τού πατέρα του, στό Βισσύ Τής Γαλλίας. Περίπου 2.000 φωτογραφίες δπ' αύτές σώζονται σήμερα. 179 έκδοθηκαν μέ μεγάλη φροντίδα στό ώραιότατο δλμπουμ, μεγάλων διαστάσεων, πού τιτλοφορείται: "Ένας κόσμος πού χάθηκε".

Οι φωτογραφίες αύτές άποτελούν κάτι παραπάνω από ώραιότατες απέικονίσεις. "Όταν, στά τέλη τής δεκαετίας τού '50, δ κ Edward Steichen, διευθυντής τότε τού φωτογραφικού τμήματος τού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης τής Νέας Υόρκης, είδε μιά συλλογή τών φωτογραφών αύτῶν, είπε δτι άποτελούν: «ένα σπουδαίο ιστορικό μνημείο... πού παρέχει τήν τελευταία εικόνα τών άνθρωπων... άκριβώς, προτού ξεσπάσει τό μένος τής Ναζιστικής κτηνωδίας πού τούς έξοντωσε. 'Ο δρ. Vishniac άνελαβε από μόνος του αύτή τήν άποστολή... μέ μιά σπάνια διορατικότητα και κατανόηση και τή ζεστασιά και τήν άγαπη γιά τό λαό του. Μέ αποτέλεσμα, οι φωτογραφίες αύτές νά θεωρούνται μεταξύ τών καλυτέρων φωτογραφικών στοιχείων δλων τών έποχών».

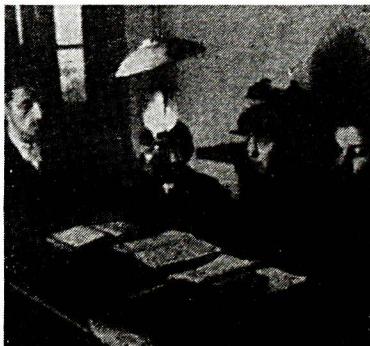
'Ο δρ. Vishniac, σήμερα ήλικιας 86 έτῶν, γεννήθηκε

σέ μια μικρή πόλη κοντά στο Λένινγκραντ. Το 1920, με τά την άποφοίτησή του από την ιατρική σχολή του Πανεπιστημίου της Μόσχας, και έξαιτίας της Ρωσικής Επαναστάσεως, διέφυγε στο Βερολίνο, πού θεώρησε άσφαλη χώρα. Δούλεψε σέ διάφορα έπαγγέλματα, καθώς και σάν μικροφωτογράφος, (δηλαδή μικροσκοπική φωτογραφική).

Έκτος από τό πτυχίο ιατρικής, δρ. Vishniac — άνδρας της έποχης της 'Αναγέννησης μέ δηλη τή σημασία του όρου — είναι διδάκτωρ της ζωολογίας, κατέχει τό αντίστοιχο του σημερινού πτυχίου του διδάκτορος 'Ανατολικής Τέχνης και διδάσκει άνθρωποιστικές έπιστημες στο Pratt Institute του Μπρούκλιν. Μέ τη φωτογραφία άσχολεται από ληγκίας έπτα έτῶν, όταν την ήμέρα τῶν γενεθλίων του έκαναν δώρο μιά φωτογραφική μηχανή. Ή πρώτη του φωτογραφία — τό πόδι μιᾶς κατσαρίδας, είδωμένο μέσα από τὸν μικροσκοπικό φακό — του ξύπνησε τό ένδιαφέρον γιά τή βιολογία, τή

Δεξιά: Τρεῖς μαθητές τοῦ «Ταλμούδ Τορά» στό χωρίο "Άπσα στά Καρπάθια παρακολουθοῦν μάθημα στήν Τορά.

Κάτω: Παιδιά τῆς πρώτης τάξεως διδάσκονται τήν έβραική ἀλφάβητο και τά φωνήνευτα.

ζωολογία καί, τελικά, τόν δόήγησε στόν σουρεαλιστικό κόσμο τῆς μικροφωτογραφικῆς. Σήμερα δρ. Vishniac ηγημέται στόν χώρο τῆς ιατρικῆς καί τῶν έπιστημῶν γιά τίς μικροφωτογραφίες του πάνω στά φύλλα, τίς γούνες, τά πρωτόζωα, τίς βιταμίνες, τά δέξα καί τά κρύσταλλα.

Ή πραγματική φήμη του, δύμας, άπορρέει από τίς φωτογραφίες τοῦ «Ένας Κόσμος πού χάθηκε», πού διαθέτουν μιά τελειότητα μοναδική. Τά φωτογραφικά φίλμς ήταν σπάνιο είδος στήν Εύρωπη τῆς δεκαετίας τοῦ '30, πράγμα πού σήμαινε δύτι δρ. Vishniac δέν είχε τήν εύχερεια νά τραβήξει παρά μιά μόνο φωτογραφία γιά κάθε τοπίο ή στάση. Ή μηχανή του ήταν τυλιγμένη μέσα σέ ένα μαντήλι καί κρυμμένη κάτω από τό παλτό ή στήν τσέπη του παντελονιού του. Διέθετε μιά Rolleiflex γιά τό τράβηγμα ύπαιθρίων φωτογραφιών καί μιά Leica γιά χρήση σε έσωτερικούς χώρους — σπουδαία σύνεργα γιά τήν έποχη έκείνη, πού, δύμας, δέν διέθεταν τούς σύγχρονους τεχνολογικούς φακούς καί τά ταχύρρυθμα φίλμ, πάνω στά δοπιά στηρίζεται ή σύγχρονη φωτογραφική τέχνη. Παρά τήν πάροδο τόσων έτων, ή διαμέγεια καί ή δομορφία τῶν έκτυπωσεων τῶν φωτογραφιῶν του παραμένει άναλοίωτη.

Τό ίδιο μπορεῖ νά είπωθει γιά τά πρόσωπα. Αφορούν ένα εύρυτατο φάσμα άνθρωπων καί ειδικοτήτων: πλανόδιοι πωλητές με τίς ἄμαδές τους, σπουδαστές στίς Γεσσιβότ, γενειοφόροι ραββίνοι ἐν ὥρᾳ προσευχῆς, ἔνα κοινοτικό έστιατόριο στήν Πράγα, ένα στενοσόκακο στό γκέττο τῆς Βαρσοβίας, μιά χιονισμένη πλατεία στήν Κρακοβία, μιά συναγωγή στή Βίλνα. «Ολες οἱ φωτογραφίες τόσο διαφορετικές, ἀλλά καί τόσο ίδιες. Παντού, τό ίδιο συναίσθημα κακουχίας καί φτώχειας. Τό ίδιο συναίσθημα ἀνησυχίας στά μάτια τῶν μαθητῶν, φόβου στά μάτια τῶν ἐπιστημόνων, πόνου στά μάτια τῶν γυρολόγων. Μετά είναι τά παιδιά. Ο δρ. Vishniac ἀφιερώθηκε ίδιαίτερα στά παιδιά, γνωρίζοντας, δύπως λέσει, ήτι θά ἀποτελέσουν τόν πρωταρχικό στόχο τοῦ Χίτλερ. 'Εκατομμύρια πέθαναν, συμπεριλαμβανομένου ἐνός κοριτσιού μέ τό δόνομα Σάρα, πού δρ. Vishniac φωτογράφησε στό σπίτι της στή Βαρσοβία τό 1939. Στή σημείωση κάτω από τή φωτογραφία διαβάζουμε: «'Επειδή τό ύπόγειο δέν διέθετε θέρμανση, ή Σάρα ἐπρεπε πε νά μείνει στό κρεβάτι δύτι τόν χειμώνα». Κάτη φωτογραφία συνοδεύεται από μιά σύντομη σημείωση.

Τό νέο ἀλμπουμ πού έκδόθηκε πρόσφατα (ἀπό τόν οίκο Farrar, Straus and Giroux) περιλαμβάνει μιά δλοσέλιδη εἰσαγωγή ἀπό τόν δρ. Vishniac καί έναν πρόλογο ἀπό τόν συγγραφέα 'Ελλί Βάζελ. Είναι τά μόνα ἀπαραίτητα διότι, οι φωτογραφίες μιλοῦν ἀπό μόνες τους.

(«The Wall Street Journal» - 4.11.1983)

ΜΙΧΑΛΗ ΜΑΤΣΑ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗΝ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ

Μεγάλος άριθμός άμερικανικών και βρετανικών έγγραφων, πού πρόσφατα δόθηκαν στή δημοσιότητα, άποκαλύπτουν ότι οι Σύμμαχοι γνώριζαν ποιά θά ήταν ή μοίρα των Εβραίων, έφόσον υπάκουαν στις γερμανικές έντολές. Οι Σύμμαχοι έσιωπησαν και έτσι, άπειχαν στο άνθρωπιστικό χρέος τους τής πληροφορήσεως, τουλάχιστον, των Εβραίων, σχετικά με τα γερμανικά σχέδια. "Ετσι, άποστρησαν τίς άντιστασιακές δυνάμεις και συνεπώς, τή δική τους πολεμική προσπάθεια, άπό άναριθμητούς Εβραίους άγνιστες, πού θά μπορούσαν νά έπιφέρουν σοβαρά πλήγματα στούς Γερμανούς.

"Η άντισταση, για νά είναι άποτελεσματική, πρέπει νά άρχισει νωρίς. "Επρεπε νά άρχισει πολύ πρίν ο κόσμος ύποχρεωθεί νά καταγραφεῖ άπό τους Γερμανούς και νά ύπακούσει στις διαταγές τους. "Υπό αύτό τό πρόσμα, άν κάποιος συλλαμβάνετο, χρέος του θά ήταν νά προσπαθήσει νά άποδράσει, η νά άρνηθει νά συνεργασθεί με τόν έχθρό στήν καταστροφή τού έβραϊκού λαού.

'Από τούς 77.000 "Ελληνες" Εβραίους, 8.000 άπεφυγαν τή σύλληψή τους. 'Απ' αύτούς, 1.000 καί πλέον διέσχισαν τό Αίγαιο πέλαγος καί κατευθύνθηκαν στήν Παλαιστίνη. Περισσότεροι από 650 προσχώρησαν στούς άνταρτες. Δύο χιλιάδες άτομα έπεζησαν άπό τά στρατόπεδα. Ο άριθμός των άτόμων πού χάθηκαν, άνερχεται σε 67.000. Πολλοί άπό τούς διασωθέντες μετανάστευσαν στό Ισραήλ καί τίς Ήνωμένες Πολιτείες. Σήμερα, οι Εβραίοι τής Ελλάδος άνέρχονται σε 5.000 περίπου.

Οι περισσότερες άπό τίς άφηγήσεις πού καταχωρούνται παρακάτω, έξιστορούνται γιά πρώτη φορά. Η καταχώρησή τους δέν άκολουθει καμιά ιστορική σειρά.

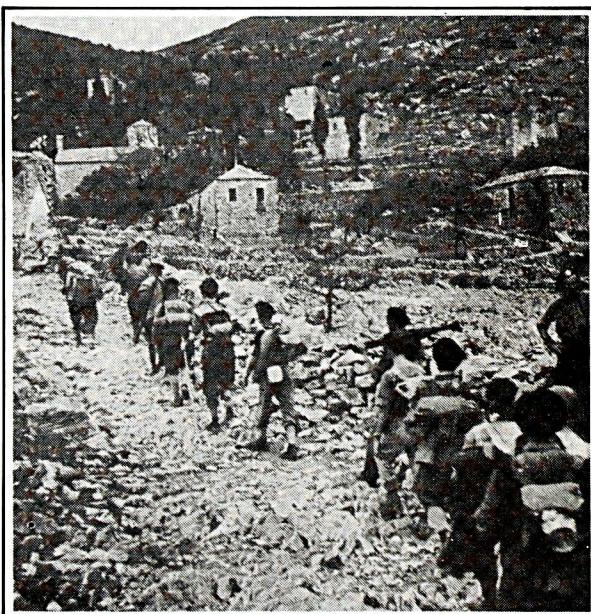
* * *

Στά γερμανικά 'Αρχεία υπάρχουν πολλά έγγραφα, πού άναφέρονται στούς Εβραίους τής Ελλάδος. "Ένα έξ αύτων, ύπογεγραμμένο άπό τόν δρ Vogel τής γερμανικής πρεσβείας στήν Αθήνα, άφορά μιά γυναίκα πού έπισκεφθηκε τό γραφείο του καί κατέδωσε τόν Εβραίο γαμπρό της. Αύτή είναι ή κατάθεσή της:

"Στήν όδό Αβραμιώτου 10 ύπάρχει ένα γραφείο πού διευθύνεται άπό δύο Εβραίους, τόν Αλβέρτο καί τόν Εμμανουήλ Κοέν. Αποστολή τού γραφείου είναι ή επίβλεψη τής μεταφορᾶς Εβραίων στήν Παλαιστίνη. Στήν ίδια διεύθυνση ύπάρχει ένας Αγγλος Εβραίος, πού ύπηρε προσεχείς μέρες σχεδιάζουν τή άποστολή δύο Εβραίων στήν Παλαιστίνη. Ο ένας έξ αύτων, ο Αλβέρτος Κοέν, είναι παντρεμένος με τήν κόρη μου".

Στά άρχεια τού ΕΛΑΣ (ή κυριώτερη άντιστασιακή όργανωση πού έδρασε σε όλόκληρη σχεδόν τήν έλληνική ένδοχωρα) ύπάρχει ένα έγγραφο πού άναφέρεται σε έναν πολύ ένδιαφέροντα Γερμανό κρατούμενο. Παρακάτω καταχωρούνται άποστασιακά άπο τήν άπολογία του ένώπιον τών άνταρτών, οι άποιοι τόν συνέλαβαν καί τόν έξετέλεσαν:

"...Για νά μπορέσω νά μεταβώ στήν Αγγλία, ύποβληθηκα σε έγχειριστή, ώστε, άνατομικώς, νά παρουσιασθώ σάν Εβραίος. Τό άληθινό δνομά μου είναι Γουσλού Χόρστ. Μετά τό 1942, μού ζητήθηκε άπό τήν Γκεστάπο νά έπισημάνω καί νά ύποδειξω καταστήματα έβραϊκής ιδιοκτησίας στήν Αθήνα. Ή δραστηριότητά μου αύτή συνεχίσθηκε μέχρι τής άναχωρήσεως γιά τή νέα άποστολή μου στήν περιοχή σας".

Άνταρτες στό Ψάρι τής Πελοποννήσου.

Ολέξαδελφός μου δρ Μιχάλης Νεγρίν, είχε τό γιατρείο του στό χωριό Αγιά τής Ήπειρου. Μιά μέρα άκουσε ριπές πολυβόλου· σύντομα ήρθε άντιμέτωπος με έναν Γερμανό στρατιώτη. Οι Γερμανοί πίστευαν ότι οι κάτοικοι τού χωριού βοηθούσαν τούς άνταρτες. Στήν κεντρική πλατεία, όπου άδηγήθηκε άπό τόν Γερ-

μανό στρατιώτη, άντικρυσε πολλά άτομα στημένα άπεναντι σέ ένα πολυβόλο πού τό χειρίζονταν Γερμανοί. Έπρόκειτο νά τούς έκτελέσουν. Ό Νεγρίν έπιστράτευσε όλη τήν αύτοκυριαρχία του καί ζήτησε νά δει τόν έπικεφαλής άξιωματικό. Τόν χαιρέτησε ευγενικά καί ρώτησε νά μάθει διά μιλάει Γαλλικά. Ό άξιωματικός γνώριζε τότε, ό γιατρός προσπάθησε νά τόν πείσει ότι οι κάτοικοι τού χωριού ήταν άθωιοι καί ότι όλες οι έναντιον τους κατηγορίες ήταν ψευδεῖς. Κέρδισε τή συμπάθεια τού άξιωματικού, ό διποίος τόν πίστεψε καί διέταξε τήν άπελευθέρωση τών όμήρων. «Άπο τή στιγμή έκεινη, γνώριζα ότι γιά τήν 'Άγια ήμουν ένας ήρωας», παρατηρεῖ διά Νεγρίν. Στήν πραγματικότητα, οι κάτοικοι τού χωριού βοηθούσαν πράγματι τούς άντάρτες καί μόνο ό έξαδελφός μου δέν τό γνώριζε. Δέν γνώριζε, έπίσης, ότι οι Γερμανοί συλλαμβάνουν τούς 'Εβραιούς.

Λίγες μέρες άργότερα, στής άρχες 'Απριλίου 1944, καθόταν στό καφενείο τού χωριού καί άθελά του άκουσε δύο παρακείμενους άνδρες πού μιλούσαν γιά τήν πρόσφατη έκτοπιση τών 'Εβραιών άπό τά Ιωάννινα. Ό δρ. Νεγρίν έξεμάνη καί προσχώρησε στούς άντάρτες τού ΕΔΕΣ (δεξιά άντιστασιακή οργάνωση πού δρασε κυρίως στήν "Ηπειρο"). Ός άξιωματικός γιατρός περιέθαλψε τούς τραυματίες άντάρτες μετά τή νικηφόρα μάχη τής Μενίνα, καί μετά έπιμελήθηκε δέκα βαριά τραυματισμένους Γερμανούς κρατούμενους. Πρός στιγμήν σκέφθηκε νά τούς σκοτώσει ή νά τούς άφησει νά πεθάνουν, δύως, ύπερισχυσε ό δρος τού 'Ιπποκράτη. Τελικά οι Γερμανοί μεταφέρθηκαν σέ ένα βρετανικό ύποβρύχιο.

* * *

Τρεῖς νέοι, οι 'Αλβέρτος Μπενβενίστε, Τόρο Κουέν-κα καί Μωρίς Έρρέρα, παραδόθηκαν στούς Γερμανούς άπό κάποιον βαρκάρα, ό διποίος τούς πήρε πρώτα τά χρήματά τους ύποσχόμενος νά τούς μεταφέρει σέ άπελευθερωμένη περιοχή. Τούς έκτελέσαν στό στρατόπεδο Χριστ τής Θεσσαλονίκης, μπροστά σέ όλους τούς κρατουμένους.

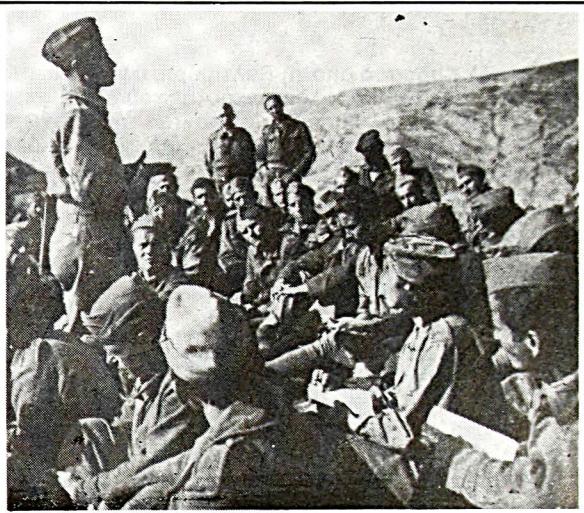
Πολλοί νέοι 'Εβραίοι διέφυγαν άπό στρατόπεδα στή Λάρισα καί τή Θήβα, στή γνωστή σ' αύτούς έλληνική υπαιθρο. Ό Μωρίς Χαΐμ διέφυγε άπό τό στρατόπεδο καταγκαστικών δργών τής Λεπτοκαρυάς, προσχώρησε στούς άντάρτες καί έπεσε μαχόμενος. «Οσο ήταν αιχμάλωτος, έγραψε ένα ποίημα, πού περιλαμβάνει καί τούς παρακάτω στίχους:

«Μέσα στής κρύες νύχτες στενάζουμε
βυθισμένοι στά εύτυχισμένα δνειρά μας,
Τήν αύγη πεθαίνουν τά δνειρά τά γλυκά
Είμαστε πουλιά μέ κομμένα τά φτερά».

* * *

Ομπαρούχ Σιμπή, δημοσιογράφος 'Εβραιολόγος, προσπάθησε νά διαφύγει στήν Αίγυπτο, μετά τήν εισβολή τών Γερμανών στήν Έλλαδα. Κατόρθωσε νά φθάσει στήν Κρήτη, ένω μαινόταν ή μάχη τής νήσου. Τό καράβι μέ τό διποίο θά ταξίδευε, βυθίστηκε. Έπεστρεψε στήν 'Αθήνα όπου κατέστη ήγετικό στέλεχος τού ΕΑΜ. Ό Σιμπή συνέλαβε τό σχέδιο τής άπαγωγής τού 'Αρχιραββίνου 'Αθηνών Μπαρτζιλάι, καί τή φυγάδευση του στό βουνό. Ή ένέργεια αυτή, περισσότερο άπό κάθε άλλη, άνέτρεψε τά γερμανικά σχέδια καί έξανάγκασε τούς 'Εβραιούς τής 'Αθήνας νά κρυφτούν. Μέσω τού ραδιοφωνικού σταθμού τού ΕΑΜ, ό ραββίνος άπηγθυνε έκκληση γιά βοήθεια πρός τόν πρόεδρο Ρούζβελτ, τόν πρωθυπουργό Τσώρτσιλ καί τούς 'Εβραιούς τούς έλευθερου κόσμου. Στό διάγγελμα έξεφρασε, έπίσης, εύγνωμοσύνη στό ΕΑΜ - ΕΛΑΣ.

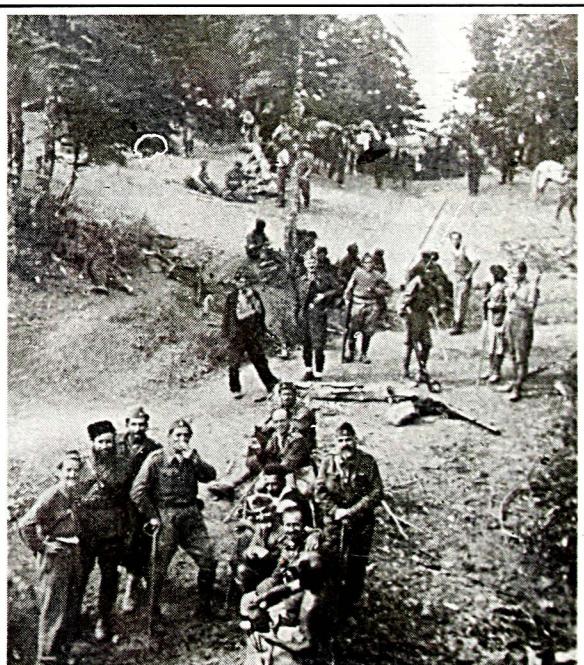
Οι άμερικανικές καί οι βρετανικές άρχες, πού δέν κούνησαν ένα έστω δαχτυλάκι γιά νά σώσουν έναν 'Εβραιο, θορυβήθηκαν άναρωτούμενες άν δ άρχιραββίνος ήταν κομμουνιστής! Στά βρετανικά άρχεια υπάρχει τό ύπ' άριθμ. 2907/3/44 μνημόνιο, πού έστάλη άπο τή βρετανική πρεσβεία στήν Ούάσιγκτον πρός τό Στάι-

Μάθημα στρατιωτικής τακτικής στά βουνά.

ητ Ντηπάρτμεντ. Μεταξύ τών άλλων στοιχείων, συμπεριλαμβάνεται καί ή παράγραφος πού άκολουθει:

«Ο άνωτερος Βρετανός άξιωματικός - σύνδεσμος στό σρχηγείο τού ΕΛΑΣ, ό διποίος πήρε συνέντευξη άπό τόν άρχιραββίνο, διαμόρφωσε τή γνώμη άτι ο τελευταίος στερείται κάθε πολιτικού ένδιαφέροντος.»

Σύντομη άναπαυση στή μεγάλη πορεία.

Ο Μώυς Σαλτιέλ, άπό τη Θεσσαλονίκη, βρήκε μιά κάσα και μιά δμαξα. 'Ο ίδιος, μαζί με όχτώ μέλη της οικογένειάς του, ντυμένοι στά μαύρα, προσπάθησαν νά αποδράσουν, προφασιζόμενοι ότι πηγαίνουν στό νεκροταφείο. "Ενας φιλύπποπος Γερμανός άνακάλυψε ότι ή κάσα ήταν κενή. 'Ολόκληρη ή δύμαδα σκοτώθηκε άπο έκτελεστικό διόσπιτασμα.

* * *

Ο Δανιήλ Καράσσο άπό τή Βαλτιμόρη, άφηγείται πώς ο δάδελφος του Κάρολος, άντρας τοῦ ΕΛΑΣ, χειρίστηκε ένα δηλοπολιυβόλο, καλύπτοντας τήν ύποχωρηση τῆς μονάδας του. 'Αργότερα, σέ κάποια μάχη κοντά στή Λάρισα, σκότωσε ή τραυμάτισε πολλούς Γερμανούς, προτού τραυματιστεῖ ο ίδιος και συλληφθεῖ. Νοσηλεύθηκε σέ γερμανικό στρατιωτικό νοσοκομείο. Μετά τήν άνάρρωσή του τόν κρέμασαν στήν κεντρική πλατεία τής Λαρίσης.

* * *

Ο Λάζαρος Αζαρία, ειδικός γεωπόνος, δργάνωσε τήν ΕΤΑ (ύπηρεσία προμηθειών τοῦ ΕΛΑΣ), σέ ένα άποτελεσματικό δραγανο γιά τή συλλογή και τή διανομή στίς μονάδες τοῦ ΕΛΑΣ τών άναγκαίων προμηθειών τους. 'Εξαιτίας αύτής τής δράσεως καταδικάσθηκε σέ θάνατο άπο τήν έλληνική κυβέρνηση, άμεσως μετά τήν απελευθέρωση. 'Ο Αζαρία διέφυγε στό Ισραήλ, δημοσιεύθηκε στήν άμερικανική

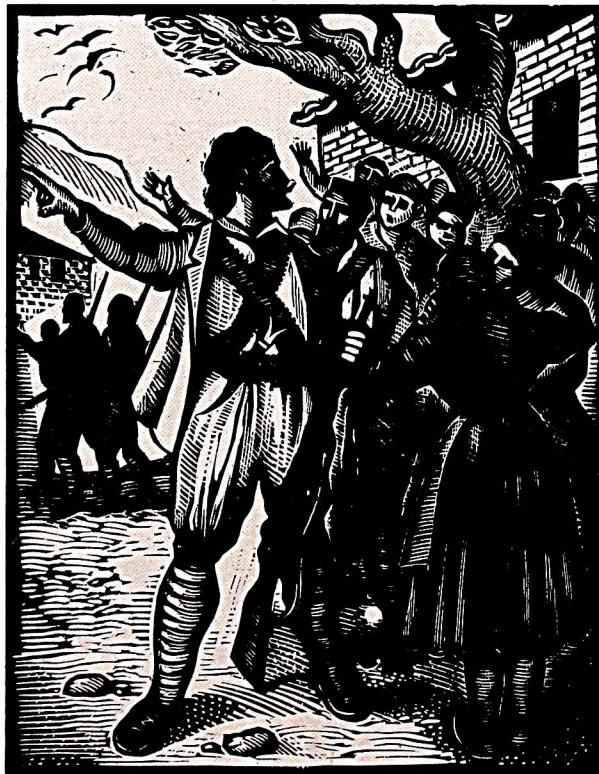
εγγινε γενικός διευθυντής τοῦ Ισραηλινοῦ Αγροτικοῦ Συνεταιρισμοῦ.

* * *

Ο'Αλβέρτος Μωυσής Μινέρβιο, άπό τήν Κρήτη, έγινε βρετανός πράκτορας. Τό καδικό όνομά του ήταν G-4 και προσέφερε πολλά στήν πολεμική προσπάθεια. Κάποτε παρατήρησε ότι οι Γερμανοί χρησιμοποιούσαν συχνά φορτηγά αύτοκίνητα μετόπιστα μέτοπα τό Ερυθρού Σταυρού, μεταφέροντας στρατεύματα και πολεμιοφόδια. 'Ο Μινέρβιο έστειλε σήμα στό Κάιρο και ή βρετανική δεροπορία έπετέθη έναντίον μιᾶς τέτοιας πομπής τοῦ Ερυθρού Σταυρού, προκαλώντας μεγάλες ζημιές στό γερμανικό στρατού.

Τό παραπάνω κείμενο δημοσιεύθηκε στήν άμερικανική *The Jewish Week*, 6.10.1983. 'Ο πρόλογος τής έφημερίδας άναφέρει τά παρακάτω:

«Τό κείμενο πού άκολουθεῖ είναι τό πρώτο μιᾶς σειρᾶς άρθρων σχετικά μέτη συμμετοχή τών Εβραίων στήν Εθνική Αντίσταση στήν Ελλάδα. Οι άφηγήσεις πού άκολουθούν, πολλές άπό τίς όποιες δημοσιεύονται γιά πρώτη φορά, συμπίπτουν μέτη τήν «Παγκόσμια Διάσκεψη στή μνήμη Εβραίων Αντίστασιακών καί Πολεμιστών τοῦ Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου», πού έγινε στήν Ιερούσαλήμ, 2-6 Οκτωβρίου 1983. 'Ο συγγραφέας ήλθε στής ΗΠΑ άπο τήν Ελλάδα τό 1956 καί είναι παντρεμένος μέτην πρώην Ελεονόρ Πλάτη, κόρη τοῦ άειμνηστου Ελάσου Πλάττ, Εβραίου ήγέτη άπο τήν Ούασιγκτον.

Ο ΙΗΣΟΥΣ ΚΑΙ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

‘Η ἀνθρώπινη καταγωγή του

τοῦ ΓΕΩΡΓ. ΦΤΕΡΗ

Θυμόμαστε πάντα αὐτή τῇ στιγμῇ πού περιγράφει τό τέταρτο Εὐαγγέλιο, τό κατά Ἰωάννην, γιατί δέν μοιάζει μέ τίς ἄλλες σκηνές τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἔχει κάτι τό φυσιολατρικό, τό εἰδυλλιακό. Νομίζετε κάποτε ότι ἐπάνω του πνέει ἀέρας τῆς Σικελίας, ὥπως στά θεοκρατικά ποιήματα — ἔνας ἀέρας ζεστός πού θυμίζει ἀνθρώπινη ἀνάσα. Κάπου ἐδῶ κοντά πρέπει νά τρέχει ἡ Ἀρέθουσα. ‘Η ήμέρα μοιάζει μέ καλή γυναῖκα πού χαμογελά. Κι οἱ ὥρες δέν προχωροῦν, ὠριμάζουν σιγά-σιγά κάτω ἀπό τὸν ἥλιο, ὅπως στά δένδρα οἱ καρποί. ‘Οσο γιά τό πηγάδι μέ τό δροσερό νερό, ἐκεῖνο βρίσκεται στήν καρδιά τοῦ εὐαγγελικοῦ τοπίου. Είναι ἡ Ἰδιαὶ ἡ καρδιά τοῦ τοπίου. ‘Ενα πηγάδι γέρικο, προαιώνιο, πού κρατᾷ τήθυμηση τοῦ Ἰακώβ, μέ τά χείλια φαγωμένα, βαθουλωμένα γύρω-γύρω ἀπό τά σκοινιά πού σύρθηκαν στήν πέτρα του. Τό νερό του ἔχει ποτίσει τή Βίβλο, τήν Παλαιὰ Διαθήκη, μ' αὐτό ξεδιψάσανε πατριάρχες, προφῆτες, κοπάδια, όλα τά νομαδικά πλάσματα.

‘Ενας νέος ἄνδρας καὶ μιά νέα γυναῖκα στέκονται μπροστά στή ζώνη τοῦ πηγαδιοῦ. Ἐκεῖνος ἐσταμάτησε, «κεκοπιακός», κουρασμένος ἀπό τήν ὁδοιπορία. Κι ἔκεινή ἡρθε ἀπό τό γειτονικό χωριό γιά νά γεμίσει τή στάμνα τῆς. Είναι μεσημέρι — ἔνα θερμό μεσημέρι τῆς Ἀνατολῆς.

‘Ο ἄντρας λέει στή γυναῖκα καθώς ἐγέμιζε τή στάμνα τῆς:

— Δός μου λίγο νερό γιά νά ξεδιψάσω.

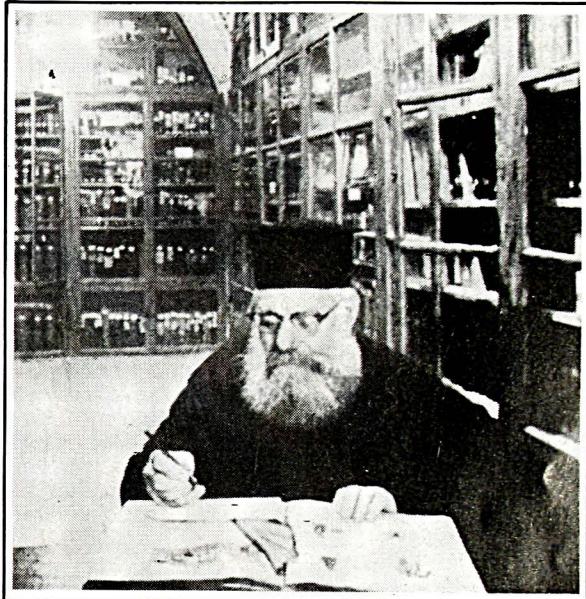
Κι ἡ γυναῖκα πού κατάλαβε ἀπό τήν προφορά τήν καταγωγή του, τοῦ ἀπαντᾶ:

— Πῶς ἐσύ, Ἰουδαῖος, ζητᾶς νερό ἀπό μένα τή Σαμαρείτιδα; Ξέρεις πώς οι Ἰουδαῖοι μέ τούς Σαμαρείτες δέν τά πᾶνε καλά.

— ‘Αν ἐγγνώριζες ποιός είναι κείνος πού σοῦ ζητᾶ νερό γιά νά πιεῖ, τής ἀποκρίνεται, ἐσύ θά τοῦ ζητοῦσες νά σου δώσει. Καί θά σου δίνει τό ζωντάνο γερό, πού ἀμα τό πιεῖς δέν πρόκειται πιά νά ξαναδιψάσεις στόν αἰώνα...

‘Ἐχρησιμοποίήσαμε αὐτό τό γραφικό ἐπεισόδιο τοῦ Εὐαγγελίου, γιατί φανερώνει μέ τόν ἀπλούστερο τρόπο τήν Ἰουδαϊκή προέλευση τοῦ Ἰησοῦ — ὅταν τόν ίδοιμε βέβαια μέ τήν «ἐνανθρωπισμένη» μορφή του. Στά μάτια τῆς Σαμαρείτιδος ἡταν Ἰουδαῖος, βέρος Ἰσραηλίτης — τόν ἐξεχώριζε. Τό ἴδιο θέμα, δηλαδή ἡ διαπίστωση τής καταγωγῆς του, ἀποτελεί ἔνα ἐνδιαφέρον κεφάλαιο ἀπό τό ἀληθινά σημαντικό ἔργο πού ἀφιέρωσε στή σχέση τοῦ Ἰησοῦ μέ τό Ἰσραήλ, ἔνας Ἐβραῖος ιστορικός καί κριτικός, πού μέσα σέ ἔξακόσιες περίπου σελίδες, ἐκθέτει τίς ἀπόψεις τής ράτσας του, ἐπάνω στά κυριότερα σημεία τῆς μεγάλης ἀντιδικίας της μέ τό χριστιανισμό. ‘Ο Ζύλ Ἰσαάκ.

‘Ο Ἰησοῦς, ὁ Ἰησοῦς τῶν Εὐαγγελίων μέ τήν ἀνθρώπινη ὑπόστασή του, ἡταν Ἰουδαῖος, τονίζει ὁ συγγραφεύς. Καί παραθέτει ἔνα πλήθος ἀποστάσματα ἀπό τά Ιερά χριστιανικά βιβλία, ἀπό τά Εὐαγγέλια, ἀπό τήν Ἀ-

ποκάλυψη, ἀπό τίς Ἐπιστολές τοῦ Παύλου, ὅπου παρουσιάζεται σάν ἔνα ιστορικό δεδομένο ἡ ἐβραϊκή του, ἡ ισραηλιτική του καταγωγή. Αύτό ἀλλωστε δέν ἀμφισβήτηθηκε παρά ἀπό ἐλάχιστους ιστορικούς, πού τόν είδαν σάν Γαλιλαῖο, γιά νά ύποστηρίζουν ὅτι μπορεῖ νά είχε ἀριο αἷμα, μιά πού τή Γαλιλαία τήν κατοικοῦσε ἔνας πολύ ἀνάμικτος πληθυσμός. ‘Η θεωρία ὅμως χαρακτηρίζεται ἀστήρικτη, καί δέν ἔχρησιμοποιήθη παρά μόνο ἀπό Γερμανούς στά χρόνια τοῦ Χίτλερ, ἐπειδή ἐχυπηρετοῦσε τά ἀντισημιτικά πολιτικά του σχέδια.

Τό δόνομα Ἰησοῦς είναι οὐσιαστικά σημιτικό, παρά τήν ἐλληνική φόρμα του. Μ' αὐτό γίνεται ἡ μεταγραφή στήν ἐλληνική τοῦ ἐβραϊκοῦ ὄντοματος Γιεσούά, πού συναντάται στούς Ἐβραίους ἀπό τήν ἐποχή τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης ὡς τήν ἀλωση τῆς Ιερουσαλήμ ἀπό τόν Τίτο καί τήν καταστροφή τοῦ Ναοῦ. ‘Οσο γιά τή γλώσσα πού μιλούσε ὁ Χριστός, ἡταν ἡ ἀραμαϊκή, αὐτή πού μιλούσαν ὅλοι οι Ἐβραῖοι τῆς Παλαιοτίνης ἐκεῖνα τά χρόνια. Δέν ἀποκλείεται νά ἐγγνώριζε καί τά ἐλληνικά, πού ἡταν τότε πολύ διαδεδομένα στήν Ἀνατολή, πρό πάντων στήν πολιτείες. (Μάλιστα κατά τόν Ντανιέλ Ρόπε, ἀπό τότε πού ἐπραγματοποιήθηκαν οι κατακτήσεις τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου κι ἔρριξαν ρίζες τά ἐλληνιστικά βασίλεια, ἡ ἐλληνική γλώσσα ἐγίνε ἔνα δραγανο διεθνές ὅπως ἡταν ἀλλοτε ἡ γαλλική γλώσσα). Τά καθολικά κείμενα καί οι Παλαιές Διαθήκες τῶν Διαμαρτυρομένων ἔχουν μεταφραστεῖ ἀπό τά ἐλληνικά.

‘Ο Ιησοῦς καί τό Ισραήλ

‘Η Ανθρώπινη Καταγωγή του

‘Αλλά καὶ τό ἑλληνικό κείμενο, όταν μᾶς δίνει πληροφορίες γιά τόν Ιησοῦ, είναι ἐπίσης μάτια μετάφραση — μετάφραση ἀπό τό ἀραμαϊκό στό ἑλληνικό. ‘Ο Ζύλ Ισαάκ, μ’ ὅλο πού βρίσκει πώς δέν μποροῦμε νά παραβάλομε τό ἑλληνικό κείμενο τῶν Εὐαγγελίων μέ τό ἀραμαϊκό, πιστεύει ὡστόσο ὅτι τό σημιτικό πρωτότυπο, ἔστω καὶ στήν ἀραμαϊκή του μορφή, κάνει συχνά αἰσθητό τό ρυθμό του, τόν τόν του. Τά ἑλληνικά τῶν Εὐαγγελίων είναι διαποτισμένα ἀπό σημιτισμόν. ‘Ενα μάλιστα ἀπό τά ἑλληνικά Εὐαγγέλια, κράτησε ὄρισμένα λόγια του Χριστοῦ πού είπωθήκανε σέ ἀραμαϊκή γλώσσα. ‘Οπως είναι οι ἐκφράσεις «Ἐλωΐ, Ἐλωΐ, λιμά σαβαχθανί» καὶ ὅλες.

‘Ο Ιησοῦς δέν ἦταν ἀπλῶς Ἐβραῖος, ἀλλά καὶ διατήρησε ὡς τό τέλος τίς πνευματικές σχέσεις του μέ τή Συναγωγή. ‘Οταν τόν ἔπιασαν καὶ ὁ Ἀρχιερέας τόν ρώτησε γιά τούς μαθητές του καὶ γιά τή διδαχή του, ἀποκρίθη χωρίς τόν παοιαμικρότερο ἐνδοιασμό: «Ἐγώ παρρησία ἐλάλησα τῷ κόσμῳ: Ἐγώ πάντοτε ἐδίδαξα ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἐν τῷ ιερῷ ὅπου πάντοτε οἱ Ιουδαίοι συνέρχονται». Προκύπτει ἐπομένως ἀπό τήν Ιδια τήν ἀνάγνωση τῶν Εὐαγγελίων ὅτι ὁ Ιησοῦς δέν ἔπαψε νά κινεῖται μέσα στό θρησκευτικό καὶ πνευματικό πλαισίο τῶν Ἐβραίων. Τί ζητούσε ὅμως μέ τήν ούσια τής διδασκαλίας του; Νά καταργήσει τό Νόμο; Νά κόψει κάθε σχέση του μέ τόν Ιουδαϊσμό; Αύτή είναι ἡ χριστιανική ἀποψη: ‘Ο συγγραφέας πού ἀναφέρομε νομίζει ὅτι ἡ Ἰθική πρόθεση τοῦ Ιησοῦ δέν ἦταν νά καταλύσει, ἀλλά νά συμπληρώσει τό Νόμο.

‘Η διασπορά

Εξετάζεται ύστερα τό ζήτημα τής Διασπορᾶς τῶν Ἐβραίων πού ἡ χριστιανική συνείδηση τήν ἀποδίδει στή σταύρωση τοῦ Χριστοῦ, πού μ’ ὅλα λόγια τή θεωρεῖ τιμωρία τους. Αύτό τό ἀντικρούει ὁ Ζύλ Ισαάκ, μέ τό ἐπιχείρημα ὅτι ἡ Διασπορά τῶν Ἐβραίων δγίνε πολλούς αἰώνες πρίν ἀπό τή σταύρωση. ‘Αρχισε ἀπό τόν 80 καὶ τόν 60 π.Χ. αἰώνα, μέ τή διαδοχική καταστροφή τῶν δύο Ἐβραϊκῶν βασιλείων, τοῦ Ισραήλ ἀπό τόν Ἀσσύριο Σαργώνα καὶ τοῦ Ιούδα ἀπό τόν Χαλδαϊο Ναβουχοδονόσορα. Τόν καιρό τής κυριαρχίας τοῦ Πέρση «Μεγάλου Βασιλέα», τῶν Ἐλληνομακεδόνων κληρονόμων τοῦ Ἀλέξανδρου, τέλος τής Ρώμης, ἡ Διασπορά ἐσυνεχίσθη κι ἀπλώθη στόν ἀρχαϊκό κόσμο δλόκληρο, ἀπό τήν Ἀνατολή πρός τή Δύση. Οι Ἐβραῖοι τής Παλαιστίνης τόν καιρό τοῦ Ιησοῦ ἀποτελούσαν μιά μειονότητα. Οι ὅλοι, πού ὑπολογίζονται σέ τέσσερα, πέντε ἑκατομμύρια είχαν σκορπίσει, καὶ πολλοί ἀνάμεσά τους, οι πού ἀξιόλογοι γιά τήν οἰκονομική καὶ γιά τήν πνευματική τους δράση, ἔμεναν στήν Αἴγυπτο, ὅπου είχαν λησμονήσει τή σημιτική γλώσσα καὶ μιλοῦσαν ἑλληνικά.

‘Επάνω σ’ αύτό τό γεγονός ὁ παραπάνω συγγραφέας στηρίζει τή γνώμη ὅτι δέν μποροῦμε νά καταδικάσουμε συνολικά τόν Ἐβραϊκό λαό γιά ὅ, τι δγίνε στά τής Ιεροσόλυμα. ‘Αφού βγαίνει ἀπό τήν ἔρευνα τής Ιστορίας ὅτι τό μεγαλύτερο μέρος τῶν Ἐβραίων δέν ἔγγνωρισε τόν Ιησοῦ. Μένει ὁ πληθυσμός τής Παλαιστίνης. ‘Αλλά ὁ κόδιμος τής Παλαιστίνης, ὅπως δέχονται τά Εὐαγγέλια, βλέπει πάντα τό Ναζωραϊο — ἐκτός ἀπό σπάνιες ε-

ξαιρέσεις — μέ τόν μεγαλύτερο ἐνθουσιασμό. Τά πλήθη τόν ύποδέχονται ὅπου περάσει, τόν ἀκοῦνε, τρέχουν μαζί του ὅπου παρουσιάζεται.

Οι χριστιανοί ὥστόσο θεωροῦσαν κάτι τό ἀναμφισβήτητο ὅτι ὅλη τήν εὐθύνη γιά τή σταύρωση, γιά τό μαρτύριο τοῦ Χριστοῦ, τήν ἔχουν οί Ἐβραῖοι. Καὶ στηρίζουν τή γνώμη τους στά κείμενα. Μέ τήν διαφορά — παρατηρεῖ ὁ Ζύλ Ισαάκ — ὅτι αύτά πού γράφονται στά κείμενα γενικεύονται στό τέλος. “Ο, τι λέγεται ἐναντίον τῶν θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν καὶ τῶν Φαρισαίων, παίρνει μιά ἐρμηνεία εύρυτερη, γιά νά πέσει ἐπάνω σ’ ὅλο τόν Ἐβραϊκό κόσμο. Οι ὑπηρέτες τοῦ Ναοῦ, οι πληρωμένοι τής κληρικῆς ἀριστοκρατίας, τά δργανα τῶν Ισχυρῶν, ὅλα ταυτίζονται μέ τούς Ιουδαίους, γιά νά θεωρθοῦν γενικά οί Ιουδαίοι ὑπεύθυνοι. “Ἐτσι ἀρχισε νά ἀποκρυπταλλώνεται μέσα στή συγείδηση τής χριστιανικῆς Εὐρώπης ἡ πίστη γιά τό ἔγκλημα τῶν Ἐβραίων γιά τήν κατάρα τάχα πού βαραίνει στό σύνολό της ὅλη τήν Ἐβραϊκή φυλή. ‘Από τό τέλος τοῦ Ιου αἰώνα γίνεται φανερή ἡ διάθεση νά μεταποιηθεῖ τό βάρος τής εὐθύνης ἀπό τούς ὅμους τῶν Ρωμαίων στόν Ἐβραϊκό λαό. Κι ἀπό τότε ὅλο καὶ φουντώνει τό ἀντισημιτικό κίνημα.

Τό είδαμε στίς ήμερες μας μέ τήν ειδεχθέστερη, μέ τήν ἀντιχριστιανικότερη μορφή του. ‘Αλλά είδαμε κατόπιν νά λύνεται καὶ ἡ κατάρα γιά τό Ισραήλ, πού ξανάγινε κράτος.

‘Ο Γεώργιος Φτέρερης είναι λογοτεχνικό ψευδώνυμο τοῦ Γ. Τσιμπιδάρου (1891-1967). Σπούδασε νομικά. Γνωστός δημοσιογράφος (ἐπί χρόνια δάνταποκριτής στή Ρώμη καὶ στό Παρίσι), χρονογράφος καὶ λογοτέχνης ἐπί 52 συνεχή χρόνια. ‘Ιδρυτικό μέλος τής Εταιρίας ‘Ἐλλήνων Λογοτεχνῶν τό 1930.

Μετά τό θάνατο του ή σύζυγός του Ρέα Φτέρερ ἐξέδωσε τά βιβλία του «Πρόσωπα καὶ Σχήματα», «Μάνη πατρίδα μου» κ.κ., καθώς καὶ τό δικό της «Δίττα στόν δάντρα μου».

Τό ἀρθρό πού ἀναδημοσιεύουμε είχε δημοσιευθεῖ στό «Βήμα», 13.4.1958.]

ΕΚΔΟΣΗ «ΜΕΓΓΙΛΑ» ΣΤΑ ΡΟΥΜΑΝΙΚΑ

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ: “Ἐνα ἀσυνήθιστο βιβλίο κυκλοφόρησε πρόσφατα στό Βουκουρέστι. Πρόκειται γιά τό βιβλίο: «‘Η Κοπέλα ἀπό τά Σούσα» καὶ ἀναφέρεται στήν Ιστορία τοῦ βιβλίου τής Εσθήρ, σέ σύγχρονη Ρουμανική γλώσσα.

Συγγραφέας τοῦ βιβλίου είναι ὁ μή Ἐβραῖος κ. Ρ. Ντιάνου, δόποιος ἐπί σειρά ἐτῶν ἀσχολήθηκε μέ ἔρευνες γύρω ἀπό τό Ιστορικό τής Μεγγιλά, συμπεριλαμβανομένων κι ὅλων τῶν σχετικῶν Ταλμουδικῶν πηγῶν. Τά Ταλμουδικά κείμενα μεταφράσθηκαν στή Ρουμανική, ειδικά πρός διευκόλυνση τοῦ ἐρευνητικοῦ ἔργου τοῦ κ. Ντιάνου.

Τό βιβλίο θέλει νά μεταδώσει καποίο πανανθρώπινο νόημα στό αἵνιγμα τής ἐπιβώσεως τοῦ Ἐβραϊκοῦ λαοῦ. Παρόμοια ἐκδοση δέν συναντάται σέ καμιά ὅλη ἀνατολικοευρωπαϊκή χώρα.

“Η Βαβυλωνιακή ἐξορία», γράφει ὁ κ. Ντιάνου, «σήμανε κάτι μεγαλύτερο ἀπό τό δράμα ἐνός λαοῦ: σήμανε τή διάδοση τής Ιδέας τοῦ μονοθεϊσμοῦ στόν κόσμο τής Ανατολής.

“Ἐκεῖ... ἀναπτύχθηκε ἡ Ιδέα τής δικαιοσύνης γιά δλους τούς ἀνθρώπους, καὶ ἡ ἔννοια τοῦ μονοθεϊστικοῦ ἀνθρωπισμοῦ πού, ἀργότερα, θά σημάνει τήν ἀπελευθέρωση δλων τῶν θεμάτων τής ἀποικιοκρατίας”.

Ταυτόχρονα, ὁ συγγραφέας παραληλίζει τήν κατάσταση στήν τότε Περσική Αύτοκρατορία τοῦ Ἀμάν μέ τόν σύγχρονο Ιμπεριαλισμό.

(«Νιούς Σέρβις» - 20.11.1983)

Ο ΟΙΚΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

בֵּית יוֹן ΟΙΚΟΣ ΕΛΛΑΔΟΣ HELLENIC HOUSE

הוקם בעזרת הקהילה היהודית בסלוניקי
לזכר הסטודנטים היהודיים ביוון
שנפכו למשהו של מטבח והעלם ענני
פוקרד לזכרם הבנה והידידות בין עמי יוון וישראל
**ERECTED BY THE JEWISH COMMUNITY OF THESSALONIQUE
IN MEMORY OF THE GREEK JEWISH STUDENTS SLAIN IN
THE NAZI CONCENTRATION CAMPS DURING WORLD WAR II
DEDICATED TO THE BETTER UNDERSTANDING AND
FRIENDSHIP OF THE PEOPLES OF GREECE AND ISRAEL**

ΟΙΚΟΔΟΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΝ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΤΗΝ ΜΝΗΜΗ ΤΩΝ ΕΒΡΑΙΩΝ
ΣΠΥΡΟΔΑΣΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣΟΣ ΠΟΥ ΣΦΑΓΙΑΣΘΗΚΑΝ
ΣΤΑ ΣΤΡΑΤΟΠΕΔΑ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΝΑΖΙ ΚΑΤΑ
ΤΟΝ Β ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ ΚΑΙ ΑΦΙΕΡΩΝΕΤΑΙ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΝΟΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΙΛΙΑΣ
ΜΕΤΑΞΥ ΤΩΝ ΛΑΩΝ ΕΛΛΑΣΟΣ ΚΑΙ ΙΣΡΑΗΛ

Μιά δωρεά
της Ισραηλιτικής
Κοινότητος Θεσσαλονίκης
στό τμήμα της Σχολής
Ανθρωπιστικών σπουδών
στό Εβραϊκό
Πανεπιστήμιο Ιεροσολύμων

Τό Εβραϊκό Πανεπιστήμιο της Ιερουσαλήμ θά έγκαινιάσει στίς 14 Μαρτίου 1984 τόν «Οίκο της Έλλαδος», ένα έπιβλητικό τεατρόφορο κτίριο άπο ασπρό πέτρα πού άποτελεί τμήμα της Σχολής Ανθρωπιστικών Σπουδών, στόν χώρο τού Πανεπιστημίου στό δρός Σκοπός.

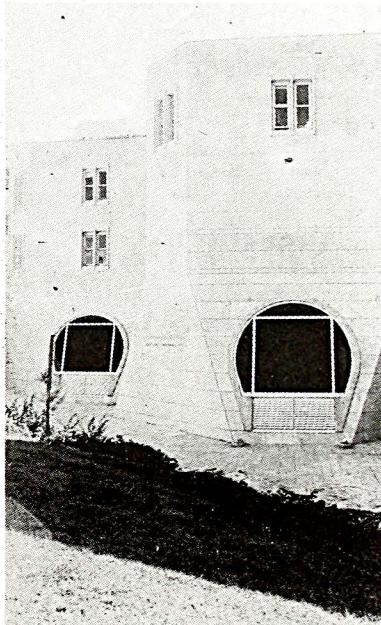
Ο Οίκος της Έλλαδος πού άποτελεί δωρεά της Ισραηλιτικής Κοινότητος Θεσσαλονίκης, είναι τό Κέντρο Ελληνικών και Κλασσικών Σπουδών τού Πανεπιστημίου. Μέσα σ' αύτούς τούς χώρους διδάσκεται ή κληρονομιά της Αρχαίας Έλλαδος και έρευνάται, μελετάται και διαφυλάσσεται άπο μά σύγχρονη γενιά άνθρωπων τού πνεύματος, σ' ένα Πανεπιστήμιο πού άναγνωρίζει και έκτιμα τόν άθανατο θησαυρό της σκέψης, της τέχνης, τού πολιτισμού, της φιλοσοφίας, της γλώσσας, της λογοτεχνίας, της ιστορίας και της έπιστημης της Αρχαίας Έλλαδος γιά τήν ίδια τήν άξια του άλλα και γιά τήν προσφορά του στόν κόσμο τού σήμερα.

Η Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης άφιέρωσε τόν «Οίκο της Έλλαδος» στήν μνήμη τών Ελληνο-Εβραίων φοιτητών, πού σφαγιάσθηκαν στά ναζιστικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως κατά τόν διάρκεια τού Β Παγκοσμίου Πολέμου, και στήν πρώθηση τής κατανοήσεως και φιλίας μεταξύ τών λαών Έλλαδος και Ισραήλ. Η άφιέρωση αυτή είναι γραμμένη σέ τρεις γλώσσες - Εβραϊκά, Αγγλικά, Ελληνικά - σε μιά πλάκα άναρτημένη στήν είσοδο, σε περίστη θέση. Ο Οίκος της Έλλαδος περιλαμβάνει αίθουσες διαλέξεων και διδασκαλίας καθώς και χώρους σεμιναρίων πού είναι άφιερωμένοι στήν σπουδές αύτές. Ο προθύματος έχει κοσμηθεί μέντυπωσιακά έργα άρχαίας τέχνης ώστε νά περιβάλλονται οι φοιτητές μπαίνοντας ήδη στό κτίριο, άπο τήν άτμοσφαιρα τού άρχαιου κόσμου και τού κάλλους του.

Έξ αλλου στόν ίδιο αύτό χώρο θά έκτεθεί μόνιμα ένα άρχαιο μωσαϊκό πού άπεικονίζει ένα πουλί μέσα σε ένα πλαίσιο με φύλλα, και ένα άντίγραφο μιᾶς έγχρακτης πέτρας τού 1ου αιώνα.

να μέ τήν έλληνική έπιγραφή: «'Απαγορεύεται ή είσοδος στόν Ναό».

Στόν «Οίκο της Έλλαδος», οι φοιτη-

τές παρακολουθούν τμήματα άπου οι καθηγητές διδάσκουν σήμερα τήν Αθηναική Δημοκρατία, τήν Διακυβέρνηση και Κοινωνία τής Κλασικής Αθήνας, τήν Φιλοσοφία και Έπιστημη στόν Άρχαιο Κόσμο, τήν «Οδύσσεια» τού Όμηρου, Άρχαια Ελληνική Τραγωδία, Ελληνικό Μέτρο, Ελληνική Λυρική Ποίηση, τόν «Φαίδωνα» τού Πλάτωνα, Ελληνική Παλαιογραφία, Βιογραφία στόν Άρχαιο Κόσμο, Ελληνική Γλώσσα, και άπο φέτος ένα διατηματικό σεμινάριο πάνω στόν «Ιουδαϊσμό και Ελληνισμό». Οι σπουδές τών φοιτητών αυτών άρχονται σέ πτυχίο, μάστερ και διδακτορικό.

Οι καθηγητές τους είναι διακεκριμένοι έπιστημονες μερικοί τών όποιων έχουν σπουδάσει στό Εβραϊκό Πανεπιστήμιο και άλλοι σε μεγάλα Πανεπιστήμια τού έξωτερικού, όλοι άφοισιώμενοι σέ έρευνες πάνω σέ ποικιλία θε-

μάτων τών κλασσικών σπουδών.

Ο καθηγητής Αβραάμ Βασερστάϊν, Διευθυντής τού Τμήματος, έρευνά κυρίως τήν άρχαια έλληνική λογοτεχνία, φιλοσοφία και έπιστημη, ειδικά δέ τήν Ιατρική. Επιβλέπει έπισης άριστμενες έργασίες γιά διδακτορικό, μεταξύ τών δύοπινων μία μέ θέμα: «Σχόλιο πάνω στής Τραδέδος τού Εύριπιδη» και μία άλλη μέ θέμα: «Οίκογένεια και Σπιτικό στό Αισχύλο Δράμα».

Ο καθηγητής Ζοζέφ Γκάγκερ μέ τήν έρευνα βιογραφιών τής άρχαιοττος και ειδικά τού Πλούταρχου και τού Νέπωνος.

Ο βετεράνος τού Τμήματος, Καθηγητής Νατάν Σπήγκελ, μεταξύ τών θεμάτων πού έρευνά, κάνει μία μελέτη γιά τόν Σωκράτη, τήν ζωή του, τόν χαρακτήρα του και τήν φιλοσοφική του σημασία.

Άλλα Τμήματα τής Σχολής Ανθρωπιστικών σπουδών περιλαμβάνουν κλασσικές σπουδές στά προγράμματά τους - και κυρίως τά τμήματα τής ιστορίας, ιστορία τέχνης, φιλοσοφίας και άρχαιολογίας. Ορισμένες άπο τίς διαλέξεις και τά μαθήματα αυτά, γίνονται στό κτίριο τού «Οίκου της Έλλαδος».

Τό Τμήμα Κλασσικών Σπουδών στό Εβραϊκό Πανεπιστήμιο παίζει πρωτεύοντα ρόλο στήν διάδοση τών κλασσικών μεταξύ τού καλλιεργημένου κοινού τού Ισραήλ. Γιά παράδειγμα, τό 1940. Ίδρυσε στήν Ιερουσαλήμ τόν «ΘΙΑΣΟ», έταιρεία γιά τήν μελέτη τών κλασσικών. Τό Τμήμα έπισης έκδιδε τό δελτίο «ΣΧΟΛΙΑ» πού περιέχει δοκίμα πάνω στήν κλασσική μελέτη και παράδοση και τήν πολιτιστική τους έπιρροή.

Η μελέτη τού Ελληνικού πολιτισμού στό Εβραϊκό Πανεπιστήμιο έκτεινεται και πέρα άπο τόν χώρο τού «Οίκου της Έλλαδος». Η περιεκτική βιβλιοθήκη, μέ βιβλία, χειρόγραφα και έντυπα έξυπρετει τό τμήμα αυτό τής βιβλιοθήκης Κοινωνικών Επιστημών τού Ορού Σκοπός. Εκεί, μία πινακίδα τονίζει τό γεγονός, δι τό τμήμα αυτό τής βιβλιοθήκης ίδρυθηκε από τήν Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης και συνδέεται μέ τόν «Οίκο της Έλλαδος».

עץ חיים הוּא

Δένδρον ζωῆς είναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)